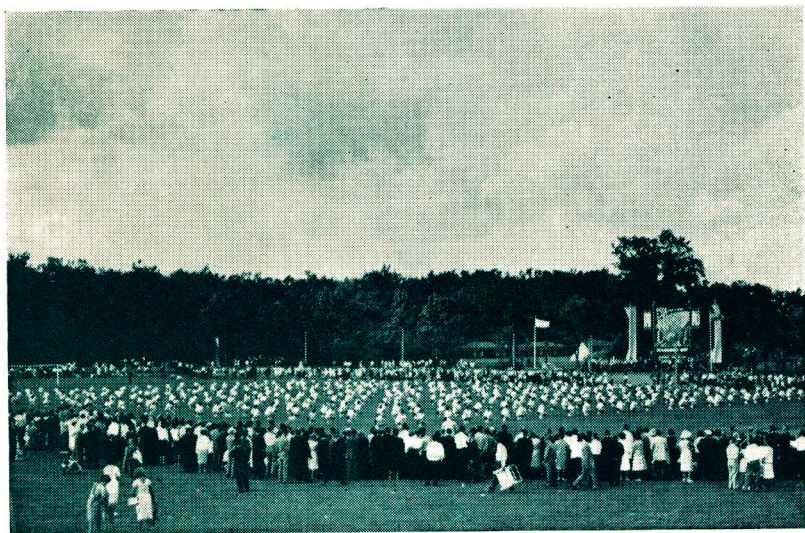

АВАНГАРД

ФОТО-ІЛЮСТРОВАНИЙ

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

А В А Н Г А Р Д V A N G U A R D

журнал для молоді.
Офіційний пресовий орган
Центральної Управи
Спілки Української Молоді.
Виходить що три місяці.

Official Press Organ of
the Central Committee,
the Ukrainian Youth Association
(in exile).
quarterly

Редакційна Колегія: мгр. ГАНОВСЬКИЙ Є., ДЕРЕМЕНДА Я., мгр. КОВАЛЬ О., КІС Т., КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ І. (головний редактор), д-р КУШНІР М., ЛЕНИК В., мгр. МИКУЛА В., інж. ОЛЕСЬКІВ В., мгр. ОЩИПКО Г., д-р СТЕБЕЛЬСЬКИЙ Б.

Редакційне листування і матеріали надсилати на адресу:
»Авангард«, 49, Linden Gardens, Notting Hill Gate, London, W.2.,
England.

Адреса Адміністрації: "Avantgarde", 72 Bld. Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique.

АДРЕСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І КРАЄВИХ УПРАВ СПІЛКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

та представників »Авангарду«:

Union de la Jeunesse Ukrainienne
(Центр. і Краєва Управи)
72, Bld. Charlemagne,
Bruxelles IV., Belgique.

Ukrainischer Jugendverein
Zeppelin Str. 67,
München 8,
Germany.

Ukrainian American Youth
Association, Inc.,
P.O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N.Y., U.S.A.

Union de la Jeunesse Ukrainienne
5, rue Cadet,
Paris 9e, France.

Ukrainian Youth Association
83 Christie Street,
Toronto 4, Ont., Canada.

Sr. Jose Pawlyschyn
Catia Alta Vista,
Calle Transversal 2 A N-11 B
Caracas, Venezuela.

Ukrainian Youth Association
49, Linden Gardens,
London, W.2., Great Britain.

Sr. Bohdan Bilynskij (SUM)
Rua Piaui, 205 — Ap. 3,
Sao Paulo, Brazil.

Mr. W. Maykowsky
51, Northcott Rd.,
Lalor Park, N.S.W., Australia.

Sr. Iv. Lytvynovycz
Casilla de Correo 70,
Encarnacion, Paraguay.

"Prosvita" (SUM)
c. Soler 5039
Buenos Aires, Argentina.

Фото на І-ій стор. обкладинки: Гімнастичні вправи членів Юнацтва
СУМ під час ювілейного здвигу СУМ в Канаді (див. стор 28)
Фото. В. Вівчарук

АВАНГАРД

ЖУРНАЛ ДЛЯ МОЛОДІ

(Наука, знання, література,
суспільно-політична думка)

ІЗ ЗМІСТУ:	
О. Коваль: Молодь і наука	3
Р. Драган: Юнак удома (із циклю »Проблеми юности«	6
С. Шумський: До проблем виховання української молоді в Німеччині	10
Зінаїда Витязь: Голод в Україні	13
Валерія О'Коннор-Віленська: Спогади про Лесю Українку	19
Олесь Лупій: Матері; Елегія квітня	23
Василь Дубина: Рум'янок	23
— Допомогу »Крилатим!«	24
(вс): Ювілейний здвиг СУМ у Канаді	28
О. Ткаченко: X З'їзд СУМ-у в Німеччині	31
— Сумівський калейдоскоп	33
В. Щербаківський: Старовинний праукраїнський соціальний устрій	39
Анатолій Полицук: Осінне	48
Ганна Черинь: Осінь	48
Д. П.: Повстанський щедрий вечір	49
А.М.: Київ і Львів	56
— Електронна технологія	57
— Заклик до борців за свободу	60
— Про різне в українському суспільстві	62
С. К.: Канів	64

Рік XVII

Ч.4 (72)

1963

Вітаємо і поздоровляємо
всі Крайові Управи, Управи Осередків та всіх
Членів Спілки Української Молоді з

Різдвом Христовим

і

Новим Роком.

З нагоди Світлого Різдва Христового
по-синівському вітаємо Ієрархії обидвох
Українських Церков,
а Проводам і Членам українських патріотичних
Організацій та Установ на чужині бажаємо
багато успіхів у праці на користь України.

НАШІ ОСОБЛИВО ПАЛКІ ВІТАННЯ ШЛЕМО НА-
ШОМУ БАГАТОСТРАЖДАЛЬНОМУ НАРОДОВІ НА
БАТЬКІВЩИНІ ТА БАЖАЄМО ПЕРЕТРІВАТИ ВОРО-
ЖЕ ЛИХОЛІТТЯ.

ХАЙ НОВОНАРОДЖЕНЕ ДИТЯ ДОПОМОЖЕ НАМ
ДОЧЕКАТИСЬ ПЕРЕМОГИ НАШОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПРАВДИ НА НАШІЙ РІДНІЙ ЗЕМЛІ!

Центральна Управа СУМ
і Редакція «Авангарду»

МОЛОДЬ І НАУКА

О. КОВАЛЬ

(Голова ЦУ СУМ)

Пройшли літні вакації і молодець після таборування й дозволила заповнила знову шкільні будинки та класи. Між тією молоддю в різних країнах не бракує також і нашої української молоді. Вона, як кожна молодець, має право й обов'язок рости фізично і розвивати свої духові сили. Навіть більше, наша молодець мусить постійно пам'ятати про свій обов'язок супроти Батьківщини — України і свої знання здобувати під кутом майбутньої служби Україні, в той час коли молодець вільних народів не мусить про це думати, бо де й що вона не робила б, всо автоматично йтиме на рахунок народу, до якого вона належить.

Тому для нас є більше важним те, що вивчає наша молодець і на якому ступені навчання вона зупиниться.

Вже кілька літ тому на одному високошкільному курсі українознавства, що його організував ЦЕСУС, розглядалась

проблема соціальної структури української еміграції і було стверджено, що наша еміграція в тому відношенні є більш відстала, ніж неодна недержавна нація. Були наведені цифри, згідно з якими 95% наших емігрантів в Європі — це шахтарсько-фабричні і сільсько-господарські робітники, а 5% — вільні професії і службовці. В Північній Америці (ЗДА і Канада) цей стан мав бути дещо кращий: 78% — робітничо-рільничий елемент і 22% — інтелектуально-службовицький. В Південній Америці цей стан мав би бути 89% і 11% відносно. Як висновок з повищих стверджень, було встановлено потребу орієнтування молоді на нові висококваліфіковані професії, що дало б їй в майбутньому можливість змінити до основ соціальної структури нашої еміграції з низькокваліфікованої і робітничої на інтелектуально і промислово-торговельну.

Цю проблему порушує журнал «Наш світ» (ч. 5/63, Нью-Йорк) в статті відомого публіциста Р. Ільницького. Розглядаючи соціальне розташування української еміграції у ЗДА, автор пише: «В 91% — 96% ми працюємо по фабриках, замітаємо вулиці і змиваємо бюро-ві і фабричні голі, працюємо в копальнях і на корабельних доках. На 550 тисяч свідомих українців в США всього біля 50 тисяч працює у вільних професіях, а з того всього 4.000-4.500 осіб зайняті по професіях т. зв. академічного типу (ті, хто покінчив високу освіту і працює по своїй професії), як лікарі, інженери, професори, банківці, мистці, правники і т. п.». Далі автор підкреслює малу кількість українських підприємств у ЗДА, яких він нараховує кругло 10.000 і всі здебільша дрібного типу. Для порівняння автор наводить досліди знавців соціальних відносин у ЗДА, які кажуть, що ірландці і жи-ди, приїхавши туди робітниками і хліборобами, або дрібними купцями, вже в другій генерації у 80% стають інтелігентами і професіоналістами. Стають адміністраторами, політиками, військовиками, купцями і промисловцями.

Як висновок з того невідрадного стану і чужого прикладу, автор радить допомогти нашій молоді морально, переконуючи її саму і батьків, що

ми не можемо залишатись робітниками, а мусимо докорінно змінити нашу соціальну структуру.

Цій важливій темі досі, як видно, мало присвячено уваги і тому й результати є такі невеселі. Від себе додаю, що, не маючи належної високої національної свідомости, частина нашої попередньої еміграції, вивівши своїх дітей «в люди», тебто давши їм освіту, — допсмегла їм чим дуж зденационалізуватися, включно зі зміною власних прізвищ. Тільки незначна частина дітей свідоміших батьків залишилась при українстві і то завдяки, у великій мірі, прив'язанню до української Церкви і до суспільно-економічних установ, що їх покликала до життя старша еміграція. Тому немає чого дивуватись, що ми залишились робітничою масою. В нас не було ні жидівського, ні ірландського національного консерватизму, якого ми за всяку ціну намагалися б передати молодшому поколінню. Ще й тепер чуємо голоси, що нам, мовляв, треба раз на завжди вийти з українського «гета» і перейняти все, чим живе наше оточення. Тоді, мовляв, буде нам легко вплинути на корисний для української справи хід подій. Приклонники такої тенденції назагал забувають визначити межі, де затираються різниці між українством і чужим світом, а тим

самим несвідомо спихають самі нашу молодь у пропасть відчуження. Ми зовсім не маємо потреби боятися, що не попадемо у ритм оточуючого нас світу; він нас без окремих зусиль з нашого боку всмоктує щораз більше в себе. Нам треба боятися власне небезпеки послаблення української духовности. Проти того мусимо вжити всіх засобів, включно з українським »геттом«. Нам повинен імпонувати, напр., не той мистець, котрий намагаться в модернізмі згубити українську ідею, хоч за те одержить міжнародню нагороду, а той, хто не боїться, що його творчість окреслять творчістю »гетта«, однак не відречеться українського духового первня і внесе новий вклад в українську культуру скарбницю. Дуже вимовна в цьому відношенні була постава відомого сучасного нашого мистця Ека (Едварда Козака), який цілу свою мистецьку виставку побудував на українській тематиці. Можемо бути певні, що мистецька вартість його творів на тому не стратила, а, навпаки, збільшилася.

Підсумовуючи досі сказане, для нас повинно бути ясным, що збереження нашої національної субстанції на чужині на протязі довшого часу і, впарі з тим, більший вклад нашої еміграції у визвольну

справу є можливі тільки при умові зміни нашої соціальної структури з робітничої на інтелектуальну і промислово-купецьку. Але рівночасно ціле наше суспільство мусить стати на сторожі збереження наших духових вартостей. Без цієї умови матимемо зміну соціальної структури в користь »отечества чужого«, а українській справі з того користи жодної не буде. Не допоможуть нічого »мільйонові стипендійні фонди«, ні »курси українознавства« на чужих мовах, ні »приятелі України« з-поміж української еміграції, якщо не буде нашої загальної твердої постави плекати українську мову на такому ж самому рівні, що й чужу, нею між собою користуватись і нею пізнавати українські духові скарби. В цьому ми повинні вбачати роллю молодечих організацій, наших рідних шкіл, а також у такому напрямі повинно діяти українське родинне виховання. Тих кільканадцять тисяч членів юнацтва Спілки Української Молоді повинні бути постійно свідомлювані про конечну потребу прямувати на вершини знання і науки, але рівночасно запускати бальзамом української духовности молоді душі, щоб вони згодом могли своїм знанням і наукою послужити своїй батьківщині Україні.

ЮНАК У ДОМА

(Із циклю «Проблеми юности»)

Р. ДРАГАН

(Продовження із ч. 3/71)

Дружба, любов і толеранція — це ті сили, що в'яжуть братів і сестер під проводом батьків у гарну сім'ю. Старші, звичайно, опікуються молодшими — вони це навіть люблять, бо це прикмета майбутньої незалежності.

Багато можна б писати про співжиття в сім'ї, але тоді треба було б писати велику працю. Торкнувся ще одної важкої справи — грошей. Очевидно, юнаки не знають цін грошам, бо вони їх не заробляють. Особливо діти багатих родичів, що живуть в розкошах, виходять слабкими в житті, бо не навчилися замолоду твердого життя ні ощадності. А й серед бідніших є такі, які тільки мріють як гарно було б бути багатим та нічого не робити. Який це має вплив на характер можна здогадуватись. Інші люблять гроші для грошей, а це розвиває хворобливу скупість. Домашній бюджет — це справа родичів і пляни на майбутнє те саме. Але, коли юнак із тих дрібних грошей, які отримує від батьків, робить ощадності і плянус щось на майбутнє, то з нього виросте розумна, вартісна людина. От хоч би книжку купити за ощадності, то це дуже розумно, бо книжка поширить горизонти й погли-

бить інтелект, а що ж є найкращим капіталом, ніж розум, інтелект, знання. Ці речі дають високі проценти все життя. А крім цього купити рідну книжку — це збагатити рідну культуру.

Рідна хата повинна гомоніти не тільки рідним словом, але й рідною піснею, рідною музикою, рідною культурою, щоб дати до-ростаючому поколінню належний корм, насолоду й сатисфакцію, щоб вони не мусли шукати собі того корму деінде, часто на вулиці. На які теми ведуться розмови в хаті, треба би постійно питати; чи прислухаються батьки до розмов своїх дітей та чи дають їм добрий приклад? Адже кого ж дітям наслідувати, як не своїх батьків?

В законі й світоглядних заложеннях юнацтва стоїть любов і пошана до батьків. Колись, як дорослі люди, згадуючи ваших батьків, ви зрозумієте як несправедливо і гостро ви їх судили тоді, коли ви самі були молодими. І чим старші будете, тим більше любитимете своїх батьків, хоч, може, ви їх більше й не побачите. Будучи сьогодні вдома, пам'ятайте одне, що ви не можете завжди тільки брати, не даючи від себе нічого. А

ваші батьки здебільша не хочуть нічого, лише щоб з вас вирости гарні люди. Ніколи не очікуйте забагато від ваших батьків, бо, як я вже сказав раніше, вони тільки люди. І коли вас спокушує якась думка до якогось непевного чину, краще завжди порадитись батьків. Ви, юні друзі, на тому нічого і ніколи не стратите, навіть якщо відповідь вас не задовільняє. Наглий вчинок це найгірший вчинок. А молодь любить рішати нагло, без надуми. Вона ще не навчилась думати.

У вас можуть виринути питання про стать, про релігію, про рідний край, про моральність, про політику й чудово, коли батьки знають що й як відповісти. Бо питання юнака треба завжди задовільнити, а не відштовхувати або розказувати про крокодилів, що грають на фортепіянах. Часто батьки дуже заклопотані або й не знають що відповісти. Треба з цим розважно погодитись і сказати собі, що не все одразу мусить бути ясним і «не святі горшки ліплять», як каже українське прислів'я. Прийде час на все.

Рідна хата — це гніздечко, в якому ми прийшли на світ і вона дорожча всіх місць на світі.

3

В цьому розділі ми поговоримо з вами, юнаки і юначки, про деякі інші проблеми юности, що постають у рідній хаті. Колись ви будете сміятися із ваших по-

милок і дурниць, що ви їх тепер робите. А добре було б, якби ви й тепер уміли сміятися.

Назагал, молодь не любить, щоб її контролювали і нею керували. Вже мала дитина виявляє сильні познаки і стремління до незалежності. Цей процес дозрівання, однаково тіла і розуму, триває доволі довго і с це природня підготовка до незалежного життя, яке чекає дозрілу людину. Зрілість може прийти вчасно, десь біля 18 року життя, або й не прийти ніколи. Ці прояви незалежності, дарма що під охороною родинного даху, йдуть різними, іноді зовсім дикими, непростими дорогами. Суперечки бувають на порядку денному за будьякі дрібниці. Ці суперечки бувають дуже емоційні, хоч ця вибухова емоційність швидко вмирає. Молодий ум не бачить далеко і знаходить точку інтересу на кожному кроці. Суперечка з рівними, з братами і сестрами, може бути оправданою, але ніколи з родичами, бо родичі завжди бачать даліше, маючи великий життєвий досвід. І цього юнакам не треба забувати.

Для молоді не важно і невідомо, що думають інші. А варто було б доростаючим все більше прислухатись до інших, шанувати їхню думку. Це відноситься в першу чергу до думки батьків. Думка інших може бути відмінна, а погодження думок і знайдення спільної дороги на-

лежить до суспільної культури, без якої ми ніколи нічого путнього не зробимо. Впарі з нетерпимістю появляться, іноді, зовсім несвідомий або й свідомий та злосливий нетакт і висказування образливих, грубих слів. Це створює нестерпну, вульгарну атмосферу і робить нещасними всіх присутніх і навіть автора грубих слів, коли він у запалі, може, й не здає собі з цього справи. Є речі, про які не говориться ніколи публічно і є вчинки, які треба дбайливо уникати. Хто це знає, той, кажуть, має добрі привички й виховання.

Нетерпимість супроти інших і навіть супроти батьків — це одна з рис бунтарської молодости. Як важко є, загнавшись задалеко, упокоритись і сказати: вибачаюсь і дуже жалію. Признатися до вини не легко, але така перемога над собою виробляє чесний і прямий характер. Помилку можуть зробити і старші люди, ніхто не є ідеальний, але вміння завважити свою помилку й зараз же направитись не всі мають. А таке вміння доконче потрібне зрілій людині. Помилку можуть зробити батьки й учителі і це не значить, що їх не треба шанувати й любити. Почуття вдячності до батьків, учителів і виховників за все те, що вони роблять для молоді, а роблять вони дуже багато, це одна з найкращих рис гармонійної молодости.

Недовір'я до батьків і до дорослих зводить юнака часто на манівці, на дорогу цинізму, брутальної опозиції і прямого хуліганства. А це вже дорога до злочину й тюрми. Крім природних обов'язків у сім'ї до яких належить пошана родичів навіть тоді, коли ти здобудеш вищу освіту й тобі здається, що ти »всі розуми поїв« і на ціле небо вище твоїх батьків, є ще принципи моральности. Їх учить нас Церква й наша історія. Моралі треба вчитись, бо це стрижень людської гідности, на якій збудована сім'я. Людина без моралі — це сміття або звірина, й моральні принципи ви все краще розумітимете, коли дозрієте. А покищо вам треба їх приймати беззастережно, бо вони освячені тисячоліттями. Покищо слухайте тих, хто покликаний вас чогось навчити. Нещаслива молодість і отруйлива самотність — це наслідки бунту проти всіх і всього.

Ви їх бачите на вулиці. Це людське шумовиння, що шукає свого сумного кінця, любить брутальні фільми, крикливу моду, вульгарну літературу і хворобливу незалежність. Неморальні, примітивні інстинкти виходять на яв і ведуть на шибеницю. На щастя, український рід привіз із батьківщини глибоку огиду до всього вульгарного і примітивного. Молодь дуже любить групуватись із собі рівними, шукати пригод та

спільно розв'язувати загадки світу. В таких групах у молоді виявляється велика лояльність до приятелів. Але українська молодь не має потреби витрачати цей природний гін до приятелювання на вуличні випадкові групи. Для цього вона всюди має свою молодіжну організацію, а сумівці — це найкращі друзі на світі. Організація глибоко патріотична й релігійна і під проводом виховників та під опікою батьків дбає за всестороннє виховання та освіти. В організації виростає бойовий дух і його, як колись у боях завзятих, треба сьогодні спрямувати до того, щоб охопити організацією всю нашу молодь. А вона часто так марнується!

Замість їти гуляти вночі, що так дуже люблять dorocтaючі, часто навіть не питаючись родичів, чи не краще піти на сходинах своєї молодечої організації і зустрінути там своїх друзів, що мають подібні інтереси. І батьки щасливі будуть і збірнота буде горда за вас, як за свою вартісну зміну.

Діти вдома люблять часом брехати, навіть украсти люблять. Про це можна б багато говорити. Але пізніше діти з цього виростають під доброю опікою батьків і їм самим стає соромно за свої несбраховані вчинки. Деякі діти не люблять удома працювати, а це конечно потрібно, бо праця приучує їх до майбутньої боротьби за існування.

Постійні брехливість і крутість особливо глибоко вриваються в характер. Бувають люди, які все життя не можуть бути самі собою. Їм завжди здається, що вони є чимось іншим, ніж у дійсності. Значить — вони себе і світ обріхують. Діти бувають задрісні, вперті, ліниві, захланні, самолюбні, легковірні, несміливі, мрійливі й яких ви ще не зустрінете. Але при добрій волі й довір'ї до батьків із них виростуть гарні люди.

Молодий читач скаже: Ви вичисляєте тільки погані сторінки молодости, невже нема гарних?.. О, ні, є, і є дуже гарні. Найперше сама молодість незабутня й неповторна. Заразлива цікавість усе знати й усього навчитись, почуття чести й амбіція бути прикладним. Шляхетна ривалізація-змагання, палка любов усього, що рідне і гарне, дружнє стремління до спільної мети. Молодість тим прекрасна, що кожного дня тіло кріпшас, а ум глибоше, що все життя попереді, що не сплямлена душа важкими життєвими досвідами. що чудові надії несуть на крилах у голубу далечінь. Але це вже інша тема.

Юнак про рідну стріху думас мало. Але, коли виросте і її покине, до неї повертатиметься знову і знову, бодай думкою, аж до самої смерти. Поет Новалис сказав: »І куди ж ми йдемо? Завжди додому. (Далі буде)

До проблем виховання української молоді в Німеччині

С. ШУМСЬКИЙ

Закінчилися сумівські вишкільно-відпочинкові табори. Під знаком 10-літнього ювілею таборування на одному місці та під знаком X З'їзду СУМ-у в Німеччині, хотілось би кинути кілька думок на тему як подано в заголовку, з надією причинитись до їх успішнішого розв'язування.

На протязі цілої історії таборування членів СУМ в Шонгав, Німеччина, ще не було стільки учасників, гостей та імпрез на протязі 3-ох тижнів — час тривання табору — як цього року. Харчових порцій кухня часом видавала 350 денно, хоч кухонний персонал був такий самий, що й в попередні роки; кількість юнаків і юначок, що підлягали вишкільно-виховній програмі, коливалась між 220 а 250, однак кількість виховників не збільшилась, а навіть зменшилась, у відношенні до попередніх років. Коли візьмемо під увагу ще і той бік справи, що члени СУМ в Німеччині вже у великій мірі є доростаючою молоддю, а її вимоги і зацікавлення починають бути інші, складніші, під час коли виховники залишаються менш-більш на тому самому квалі-

фікованому рівні, що 5 років тому — тож і не дивно, що вони говорять: »Волю займатись з тими меншими, бо з ними менше клопоту«.

Тому що Крайовий З'їзд делегатів СУМ в Німеччині відбувався, як багато інших імпрез, в час таборування, то і домінуючою проблемою З'їзду було знайдення відповідної розв'язки для дальшої, більш успішної праці в галузі виховання української молоді в цій країні, а також розроблення вишкільно-виховної програми таборів.

Під впливом дискусії і роздумувань над цими проблемами було покликано X З'їздом делегатів СУМ в Німеччині, що відбувся в днях 27-28 липня ц. р., Виховну Раду при КУ СУМ.

Новообрана Управа і ВР СУМ поділяють думку, що на протязі біжучої каденції (1963-1965), невідкладною справою повинно стати проведення ряду курсів для членів Управ Осередків і виховників СУМ з метою допомогти їм достосуватись і »підтягтись« до такого рівня, щоб могли давати собі раду у виховній праці самостійно. Із-за розпоршен-

ности, обмежених фінансових засобів, інтелектуальних і фахових сил молодечої організації, такі курси будуть організовані центрально.

Головною проблемою СУМ в Німеччині не є брак достояючої молоді, ані брак зацікавлення молоді справами організованого життя. Відчувається, натомість, пекучий брак відповідних виховників, виховників, які б розуміли, що із ростом їх вихованків вони також мусять «рости» і достоювати своє знання до вимог і потреб дозріваючої молоді.

З поїздок по терені і спостереження в таборі можна робити висновок, що справа національного виховання нашої молоді потребує глибшого психологічного вивчення, ніж це було роблено досі. Маємо до діла з молоддю, батьки якої є різного соціального походження і це кожний бере під увагу. Але ми забуваємо, що ця молодь виростає в ще більш різноманітному середовищі: почавши від комфортних мешкань, а скінчивши на Богом і людьми забутих таборах. Прислухаючись до ненакинutoї розмови молоді при скупченнях в літніх таборах, вам дуже легко встановити зі змісту їх розмови з якого середовища дані юнаки і юначки походять.

Праця і всяка діяльність СУМ в Німеччині повинні проводитись, коротко схопивши в 5-ох точках, так:

Пізнання — під цим розумію не тільки пізнання українських родин, що мають дітей та живуть в розпорощенні, але також кожну українську дитину в повному розумінні цього слова: де і серед яких обставин і умов вона зростає, чим інтересується, яка її національна свідомість, які школи відвідує і т. д.;

корисне проведення часу — зібравши молодь, починаючи вже від найменшого гуртка, ви мусите мати наперед готовий плян, як провести корисно і не нудно час. Не маючи такого пляну, ви наражені на цілий ряд невдач, як ось нудьга, що у висліді відштовхує молодь від організації, нагода до зроджування помилкових думок, що провадять молодь на блудні дороги; втрата авторитету і довір'я до вашої особи і здібностей і т. д.;

спонукання до праці над собою — дати до зрозуміння дитині, що не тільки в дома і в школі вимагають від неї праці над собою, а також і в молодечій організації. Довести до її свідомости конечну потребу праці над собою;

заохочування до спільної праці — через спонуку до спільної праці ви прищеплюєте молодій людині свідомо почуття її приналежності до якоїсь спільноти. У висліді спільних зусиль молода людина починає бачити їхній змісл. Кінцевим ефектом цієї праці повинно

бути те, щоб показати юнакові юначчі, що «в єдності сила народу». Спільну працю можна виконувати в різний спосіб і в різній формі, починаючи від спорту, переправи через річку, а кінчаючи на будові таборових устаткувань і т. д.;

дати змогу виявитись провідному елементу — пильно слідкувати за такими властивостями в поодиноких юнаків — юначок, які дають причини думати, що в ньому чи в неї криється провідницький елемент. Таким людям треба посвятити ще більше уваги і допомогти себе проявити, здобути авторитет внутрі організації і послідовно навантажувати їх обов'язками. Ця стадія виховання є найбільш складна і найбільш відповідальна. На це складається багато причин, але одною із найчастіше повторюваних — це змішування молодими людьми почестей і функцій з привілеями. Вони хочуть за всякими підвищеннями і шанами бачити привілеї, а ніколи обов'язки, невгоди, самовідречення.

Для заокруглення сказаного, випадало б згадати деякі труднощі і причини, що впливають з нашого еміграційного перебування. Однак про ці справи так багато було писано і говорено, що ледви чи мені вдасться щось нового додати.

Виходячи з заложення, що наша молодь на еміграції має добрі основи для національно-

го і морального виховання, ми мусимо враховувати дійсні труднощі нашого еміграційного буття і старатись допомагати їй ці основи розвивати і поглиблювати. Це мусить діятись в рядах молодечих організацій, бо не всі молоді люди мають змогу це робити в родинному колі. У багатьох випадках, помимо найкращих інтенцій батьків, діти вдома не можуть дістати більшого національного виховання, ніж фактично вже його мають.

Доводиться, на жаль, робити і таке ствердження, що є батьки, котрі віддають своїх дітей на три тижні до табору, бо самі їдуть у відпустку закордон. Опісля мають жаль, що «наші діти не навчилися ні читати, ні писати, ані говорити по українськи в таборі». Трапляються і такі випадки, де родичі протестують проти того, що їхні діти мусять учитись під час літніх таборів і т. д. Всякі коментарі до такого відношення родичів зайві.

Всі ці труднощі і перепони пригадую на те, щоб з ними числитись як з реальними речами і помимо їхнього існування продовжувати вперто, послідовно нашу безкорисливу, часто невдячну працю на еміграції для прискорення визволення нашої поневоленої Батьківщини. Щоб могли вільно і без страху в нашій Україні пролунати слова суміського привіту: «Честь України готов боронити»!

ГОЛОД В УКРАЇНІ

В 1932-33 РОКАХ.

Інж. Зінаїда ВИТЯЗЬ

В цьому 1963 році у всіх країнах свого розсіяння у вільному світі українці відзначили трагічну річницю — 30-тиліття голоду в Україні. Наша історія ще не може сказати, бо ніяка офіційна статистика не подає, скільки ж ця катастрофа забрала жертв. Але за обчисленнями народними і різними, покищо, неофіційними даними — число цих жертв досягає і навіть перевищує 7 мільйонів.

Не могла бути природньою подібна катастрофа в країні, яка з давен-давна користається заслуженою славою, як країна, що «тече молоком і медом»; в країні, яка до російської революції офіційно вважалася «житницею Європи»; в країні, яку сам московський окупант змушений був визнавати, словами своїх найбільших поетів і письменників, як країну «где все обильем дышет»...

Тому ворог всіма своїми можливостями старається заховати цю трагедію, — бо це його жахливий злочин. А щоб поставити його перед присудом світової історії, треба коротко оглянути ситуацію України, місце, яке вона займала

в складі царської Російської імперії і пізніше в ССРСР, і шлях, який вона перейшла до цієї трагедії.

Україна, перш за все, велика країна своєю територією (кругло 900 тис. кв. км.) та своїм населенням (45 млн.) і поправу мусить займати місце поруч з найбільшими європейськими країнами (Британія, Франція, Німеччина). Зі своїм дуже родючим ґрунтом, чорноземом, Україна займає друге місце в світі (після ЗДА), як сільськогосподарська країна, і тому була вона цілий час єдиним «кормильцем» всіх народів під ярмом царської Росії, а також і цілої Європи, та основним джерелом вивозу збіжжя і інших сільсько-господарських продуктів за кордон. Україна була і залишається в рамках Московської імперії основним і єдиним постачальником цукру, соняшникової олії тощо. Вона вносить також левину частину в постачання населення ССРСР сільсько-господарськими продуктами, овочами, городиною і ін.

Але багатства України не обмежуються лише сільським господарством. В її земних надрах містяться справжні до-

рогоцінні скарби. Так, поклади найкращого гатунку вугілля, антрациту, що знаходяться в т. зв. Донецькому басейні, займають територію, що обчислюють тепер на 38.000 кв. км. І це не єдиний вугільний басейн на території України. Маємо ми також величезні поклади залізної руди, живого срібла, манганової руди, кам'яної соли, бокситів, графіту, каоліну і ін., як також і нафтові родовища і природний газ, що повністю можуть задовольнити національні потреби, і т. д.

Ці наші багатства, які відіграють основну роль в житті та економіці Москви, і є головною причиною, чому цей дикий хижак так цупко тримається за свою жертву і піде на що завгодно, аби йому ця жертва не вирвалась! Тому Ленін, офіційно визнавши нашу самостійну і незалежну Державу, зламав усі угоди і вивів Україну війну. За допомогою своїх численних орда п'ятої колони, яка в основному складалася з російського пролетаріату-робітництва, що працювало в Україні — так, як, наприклад, Хрущов, московським комуністам удалося окупувати українську територію.

Але це була тільки половинна перемога — фізична, бо дух української нації не був скошений.

Щоб зламати його — з пер-

ших же днів комуністична влада зостосовує жажливий терор, який виконується органами ЧК. Крім того, для опанування села видається закон про реквизицію, тобто звичайний грабунок під вивіскою закону, а для міст запроваджується голодний «пайок» — приділ харчів.

Україна на це відповідає збройними повстаннями і підсиленням діяльності націоналістичних організацій як СВУ, СУМ.

Побачивши, що терором не можна приборкати розбурхану повстаннями Україну, Ленін, вірний своєму гаслові «Крок назад — два кроки вперед», змінює в 1923 році політику «жнута» на політику «пряника». Відповідним законом у цьому році запроваджується в життя «Нова Економічна Політика», яка приносить зі собою право на власність (обмежену), на вільну торгівлю, на розвій індивідуальної ініціативи. Але, оскільки основною ціллю цієї т. зв. економічної політики була боротьба з українськими повстанцями, цей НЕП приніс також амністію для повстанських, як вони називали, «бандитів».

На повні груди зітхнула Україна цією приманкою свободи. Починається бурхливий розвій економічного і впарі з ним національного життя. Уже в 1925 році добробут підноситься так, що Україна до-

сягає майже свого передвоєнного рівня. Пишним квітом розцвітає національне життя: перш за все — запроваджується у всіх ділянках суцільна українізація, і за цю роботу беруться наші найкращі патріотичні сили. Розвиваються існуючі і організуються нові українські наукові установи, як Академія Наук і ін. З'являється плеяда талановитих письменників і поетів, робітників театрів і інших мистців, які підносять духове життя України на небувалу височінь.

Поруч із цим розквітає релігійне життя, куди безпосередньо включаються не тільки наші великі духовники, а й великі науковці — як Чехівський і ін. Користаючись тим, що вона визнається владою як «приватне підприємство», Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) розвивається як самостійна національна Церква до таких розмірів, що нараховує в найкращі для неї часи — понад 10 тисяч парафій, які очолюють 32 архієпископи і єпископи, понад 4.500 священників і стільки ж дияконів і дяків.

Цей розвиток досягає такого розмаху, що створюється враження, що в рамках советської держави відбудовується своя Українська Держава!

Ця ситуація викликала серйозні турботи у кремлівської влади, і вже на 1927 рік були виготовлені плани розгрому

українського національного життя і приборкання селянства колективізацією. На перших порах вона передбачалася добровільною з тим однако, щоб до 1930 року була вже суцільною.

Освідомлене сильно розвиненими націоналістичними організаціями — селянство наприкінці 1927 і початку 1928 років починає масовий організований спротив.

Побачивши провал з політикою добровільної колективізації, Кремль у 1929 році видає новий закон, вже про примусову колективізацію, і, разом із тим, уневажнює закон про Нову Економічну Політику. Щоб виконати намічені плани суцільної колективізації до 1930 року в села надсилаються величезні маси змобілізованих комуністів-активістів, що озброєні всією повнотою влади, підступством і силою, одних заганяють у колгоспи, а других, в основному статечних господарів, «розкуркуюють» і заганяють на далеку Північ і Сибір...

Це створює страшне напруження, яке ще підсилюється після процесу СВУ (перед Великоднем 1930 року), після засудів українських науковців, письменників, мистців, після розгрому УАПЦ... Стається вибух людського гніву і справедливої заплати... В Лужанському повіті, на Волині, селяни за одну ніч розбирають

з колгоспів усе своє майно, зводячи бої з активістами-комуністами там, де вони роблять спротив. На наступний день цим селянським повстанням було охоплено сусіднє Поділля, а за кілька днів розповсюдилося на цілу Україну! З'явилася зброя, досвідчені військові керівники. Подекуди відбувалися справжні бої з надісланими загонами ГПУ, які в разі своєї переваги нещадно розправлялися навіть з дітьми, як то було в районі поміж Старо-Константиновом і Красиловом на Волині. Але — по двох-трьох тижнях цих подій советської влади по селах фактично вже не існувало.

Ці грізні для Москви події викликали таку реакцію в Кремлі, що в першу чергу і негайно був знятий зі свого посту вірний його прислужник — нарком внутрішніх справ України і керівник ГПУ Валіцький, якого невідомо де й сховали. Було об'явлено, що колгоспи розв'язуються, а до того були ще пущені фальшиві чутки, що, нібито, колективізація була переведена незаконно і що, нібито, в цьому завинила місцева влада та що, нібито, в обороні селян виступили сусідні західні держави.

А коли все більш-менш заспокоїлось, всі побачили, що більшовики не марнували часу, і що села наводнені військами ГПУ, в тому і кавалерійськими частинами.

І тоді розпочалася справжня пекельна розправа...

Всі безпосередні учасники повстання були немилосердно знищені, посередні — вивезені до Сибіру, а у тої решти, що лишилася, спеціальні бригади грабували все, що тільки могли знайти. За даними, в роках 1929-32 було пограбовано і знищено понад 5 мільйонів сільських господарств та «розкуркулено», тобто очищено до нитки, понад 2,5 міл. селян. За цей час було вивезено до Сибіру понад мільйон родин і самітніх.

Але і цієї жакливої розправи було замало кривавим кремлівським катом! Вони готували знищення нації та, як висловився сам Хрущов в одному зі своїх виступів: «Сталін хотів вигубити всіх українців, і не вигубив лише тому, що українців забагато було... Після наведеного такого «порядку» навкруги України був зроблений міцний енкаведистський кордон, через який не пропускалися ніякі продукти ззовні, а з України — люди без спеціального дозволу; і навіть був заборонений перехід із району в район.

А 7.8. 1932 року Сталін виводив Україні голодову війну, заборонивши селянам (декретом про охорону «соціалістичної власности») користатися власними продуктами, які вони виробили власними рука-

ми. Для збору врожаю 1932 року, який до речі був середній, а подекуди й добрий, було прислано 25 тисяч московських опричників-комуністів на чолі з членами Політбюра Молотовим і Кагановічем. Селянські господарства очищалися, як кажуть, «під мітлу», відбирався увесь урожай, починаючи від збіжжя, а закінчуючи всякою городиною, аж до цибулі включно. За колоски, що полишалися на скошених полях, і які селяни кинулися збирати, їх засуджували, згідно з законом з 7.8. 32 р., від 5 до 10 років заслання до Сибіру.

Для охорони полів від голодних селян був заздальгідь виданий наказ про побудову спеціальних сторожевих веж на полях колгоспів.

В той час, як під сильною охороною ГПУ всі елеватори, всі склади і інші помешкання на залізничних станціях ломилися від збіжжя (що відправлялося в той період підсиленними темпами за кордон, щоб викликати економічну депресію там, і в цій цілі було вивезено кругло 6.400.000 тонн за цінами нижче існуючих), — люди навколо — поївши все, що тільки можна було, їстивного і неїстивного — доходили до божевілля і, як наслідок, іноді до людоїдства (іли трупи, а були випадки хоч і дуже рідкі коли й живих!).

Шукаючи порятунку, все що ще могло рухатись, старалося дібратися до якогось міста, де

мешканці, «трудящі», були забезпечені, хоч і голодним, а все ж таки якимось харчовим приділом. Тому всюди на дорогах і навіть на вулицях міст, включно з тодішньою столицею Харковом, не дивлячись на охорону доступів до цих міст, не дивлячись на систематичну «очистку» доріг і вулиць, — можна було постійно бачити тіла мертвих або умираючих українських селян.

Про цю жахливу трагедію колишній советський дипломат Бутенко (з України), що вибрав свободу, писав у свій час: «Я відвідав численні міста та села Київської області. Сотки і тисячі людей умирали навколо нас з голоду. Я бачив село, яке вимерло все до останньої людини. І таких сіл — не злічити. Мертві лежали на шляхах. Часто, заходячи до хати, можна було побачити трупи всієї родини, і їх ніхто не ховав, бо нікому було».

Але про це в той період не можна було не тільки писати, а й говорити. І, як нелюдський глум над Україною, тяжіло гасло, що його дав сам Сталін у той період: «Жити стало краще, жити стало веселіє»...

Однак, як не приховував Кремль цей страшний злочин, вістки про це, хоч і дуже обмежені, все ж просякали за кордони. Але всякого чужинця, який приїздив до ССРСР,

щоб переконалися в їхній правдивості, або зовсім не пускали в Україну, або у виключних випадках дозволу так обставлялися подорож, що він нічого не міг бачити, бо там, де він мав переїхати, вулиці і шляхи не тільки очищалися від трупів і конаючих, а навіть від бідно чи погано вдягнених... Так було під час відвідин України, і зокрема Харкова, французьким соціалістом Еріо.

А все ж траплялися такі чужинці, яким, не дивлячись на всі надзвичайні заходи охорони, вдалося побачити ту трагедію власними очима. Одним із таких був кореспондент англійської газети «Гардіян» п. Магерідж*), який пише про те, що бачив: «Кількість трупів така, що забирають їх раз на день... Поміж померлими і тими, що вмирають, не роблять різниці... всіх кидають на вантажне авто і разом закупають у спільну могилу... Вся площа вкрита трупами... Страшні кістяки лежать на порогох і на каміннях. Все це жертви голоду. Голод вигнав їх із сіл, але і в містах впали вони його жертвами. Спочатку я не хотів вірити своїм

---

*) Малколм Магерідж недавно виступив з промовою на зібранні в Лондоні для вшанування пам'яті жертв голоду в Україні. Співорганізатором зібрання було Англо-Українське Товариство, якого він є членом. — Ред.

очам. Діти напружували свої останні сили, щоб знайти на шляху щось їстівне, але вони були в знесилені. Намагаючись підвестися, вони падали і вже більше не ворушились. Ці нещасні діти найбільше мене вразили... Вони помирали на шляхах...» (А. Верес «Українські Вісті», 16.9. 62 р.).

Так впало жертвами цього жахливого московського злочину, за неточними і самими скромними підрахунками, коло 7 мільйонів синів і дочок волелюбного і трудячого українського народу, а між ними більше ніж 2 мільйони дітей...

Згадуючи про жертви, що їх поніс український нарід, не можна оминати мовчанкою про жертви наших братів — кубанських козаків. Одночасно з Україною — Кремль запровадив страшну голодову репресію і проти них. І так само як в Україні — на Кубані можна було в цей період попасти в станиці — колись такі пишні й багаті! — де не було ні одної живої душі...

Але, незалежно від тих великих жертв, які поклав український нарід у боротьбі за свою свободу і незалежність, волі нашого народу до цієї боротьби і духу спротиву — так і не вдалося зламати!

Час від часу цей дух спротиву виявляється в тій чи іншій формі і до наших днів.

І оскільки не вгасає цей священний вогонь в душі на-

Спогади про Лесю Українку

(В 50-й РІК ПІ СМЕРТИ)

Щоб велика постать Лесі Українки, яка відійшла у вічність 50 років тому, стала нам ще ближчою, ще більш зрозумілою, так би мовити фізично осягаємою, звернемося до тих, хто її близько знав, на очах кого вона росла фізично і духово, аж поки не досягла вершин. Так подружка її дитинства, відома українська державна і громадська діячка **Валерія О'Коннор-Віленська**, пише про неї («Спогади про Лесю Українку» Жін. Альманах «Для неї — усе». 1929 р.):

шого народу там, у тих страшних умовах на рідній землі, тут — у вільному світі — ми тим більше зобов'язані підтримувати це яскраве світло, яке приведе нас до нашої цілі — Незалежної Української Держави.

Бо, «тільки той є гідний, має право користатися свободою», сказав великий поет і філософ Гете, «хто за неї постійно бореться»!

Для цього реферату були використані деякі дані, вміщені в статтях Я. Лавриненка «Дзвін» ч. 2 — П. 1963 р., і W. H. «Ukraine Libre» ч. 1 — XII. 1953 р. і ін.

»Не сповідні*) шляхи Господні і не прозвірна доля людська».

Ця думка навертається мені щоразу, коли згадаю все життя Лесі Українки.

Слідуючи за ним, — мов ідеш з долини на високу гору, поки з самого верху глянеш на широкий світ навкруги.

Кажуть люди: «Не сталося би лиха, то не трапилось би й щастя».

Може й так. Не захворіла б Леся Українка змалку на свою тяжку хворобу, то може цілком інакше пішло б її життя, і, здається мені, не мали б ми тих перлин нашої літератури, які подарувала вона нам.

Лесі Косач було 12 років, коли ми з нею ближче спізналися і почали часто бачитися. Вона майже щодня приходила в наш дім на Бульварно-Кудрявській вулиці в Києві учитися фортеп'яна у моєї сестри, дружини Миколи Лисенка, а по лекції залишалась на якийсь час з нами.

Сестра жила у флігелю, ми в домі на другому поверсі, а інший поверх винаймала пані з двома паннами, і в їхньому помешканні перебували тоді мої

*) Залишаємо правопис оригіналу. — Ред.

подруги і кузинки Маня і Людя Старицькі.

Леся віком своїм підходила до нас з Людею і через те вважалася за нашу подругу, хоча дружби між нами тоді ще не було.

Як учора пам'ятаю її білявеньку, сухорляву, з прямими пасмами золотистого волосся навкруги високого чола, її по дитячому насупліні брови і характерно стулені уста: здебільшого в українському убранні, рудо-зеленому спенсері з блискучими гудзиками, що здавався нам тоді чудернацьким. Гарною її не можна було назвати, але може краще, ніж гарною.

Ми бігали з Лесею по дворі більше на її розвагу і взагалі не почували великої насолоди з товариства тієї оригінальної дівчини, хоча й любили її.

Раптом Леся перестала ходити, і незабаром довідалися, що лікарі заборонили їй грати на фортепіані: визнали туберкульозу кісточки на руді і мають робити їй операцію.

У нас до Лесі підвисилися співчуття і ніжність: сестра дуже жалувала за своєю уважливою ученицею. Через який час сказали нам, що Леся вже лежить хвора.

Протягом кількох років хвороба перейшла на ногу. Леся проводила свій молодий веселий час у ліжку і цілими годинами залишалася сама, бо мати її, відома письменниця і громадська діячка Ольга Пет-

рівна Косач — (Олена Пчілка) не мала вільного часу постійно доглядати своєї дочки. Леся дуже журилася.

Але повна сил душа її не хотіла здаватися. На боротьбу з лихом повстало почуття самоохорони. Од дитячих веселощів і втіх, Леся повернулася до одного приступного їй тепер світа: до книжок, думок, духовної творчості.

За який час дізналися ми, що в галицькій «Зорі» надруковано вірш Лесі Косач «Конвалія».

То зробило на нас велике вражіння. Тоді не так легко було побачити свій твір в друку. До такого досягнення йшли тісними воротами. Ми гадали собі, що Лесіному успіхові сприяло ім'я її матері письменниці, і що навіть той вірш виник не без її допомоги, — настільки ще тоді Леся не виявляла своїх блискучих здібностей. Ми похопилися прочитати вірш. Він сподобався нам. Тільки підпис «Леся Українка» здавався нам наївним.

З того часу Леся придбала в очах наших, несвідомо для нас, авреолу вищої істоти.

Вона жадібно припала до науки: вистудювала історію, особливо стародавню, з усіма барвами, відтінками. рисами, відповідними часу, зрозумівши психологію, завдання, пережиті драми. Вивчила, крім кількох слов'янських мов, французьку, німецьку, італійську, англійську і перечитала світову літературу в її кращих

взірцях. Чого тільки не пізнала Леся, лежачи хвора в своєму ліжку та подорожуючи по різних краях, куди посилала її лікарі.

Вона хотіла, не вважаючи на хворобу, утримати при собі всі фарби життя: і рожеві мрії, і прихильність, і уважність людей і вражіння широкого світу Божого, а головне той світ, до якого малку тягнулася Лесіна душа.

Була б вона здорова, то всі ті жадання перешуміли б по-верховно і осілись би в якомусь життєвому затишку, як воно здебільшого трапляється. А тепер, коли повинно було подружувати всі сили духа, щоб давати опір немочі тіла, Леся не дозволяла собі солодко задрімати.

На зверх вона все більше змінювалася, дочасно перетворювалася з дитини в поважну людину.

Вона покинула ясні барви в своєму убранню, а більше вбивалася в темні сукні, переважно сірі. Зачіска її завжди проста і гладенька, не покривала високого і задумливого чола, з під нього світили глибокі, ясні очі з поважним, але і ласкавим виразом.

Леся не стала од своєї хвороби похмурою, охоче сміялася з нами, любила веселі дотепні жарти...

Довкола Лесі утворилася молода громадка, з якою вона більше провадила часу. Дехто цікавив її своєю ідивідуальніс-

тю, поглядами, річами. В той час написала вона «Блакитну троянду».

Розмова з Лесею була справжньою насолодою. Скільки цікавих тем обговорено з нею. Скільки міркувань щодо людської психології, героїчних подій, таємниць життя!

Лесі дуже подобався Мопсан, а між іншими його оповідання «Qui sait?». Вона казала, що вона робить на неї особливе вражіння, що їй страхотно читати його.

Нас цікавили пророчі сни, передчуття. Леся написала свою «Касандру». Ми читали її пізніше з великим задоволенням.

Особлива дружба зміцнилася у Лесі з Людмилою Старицькою. Їх зв'язувала спільність літературних завдань, громадських, особистих.

Коли Старицька написала «Сафо», Леся найбільше тишилася цим твором. Через якийсь час вона звернулася до неї з такими словами: «Dearest friend, Ви не сердитесь, що я свою «Іфігенію» під впливом Вашої «Сафо» написала?».

З родиною Старицьких, а також і Лисенок еднало Лесю українство. Нема чого й казати, якою гарячою патріоткою була Леся Косач, як і вся їх родина з Оленою Петрівною на чолі. В оточенні цих дружніх між собою родин росло і зміцнялось її чуття до рідного краю, набирало реальних форм,

переходило до свідомої праці.

Разом із тим повставало гірке, вороже почуття до Польщі й Росії. Не раз говорила Леся слідом за своєю матір'ю, коли торкалося Росії: «Бійтеся Данаїців і дари приносяща». В своїй прекрасній драмі «Бояриня» вона дала відчутти нам весь розбрат України і Росії. Хвороба не давала Лесі постійно жити в Києві. Лікарі висилали її щоразу до теплих країв. Там складалося нове оточення, вона привозила з собою різнобарвні вражіння. Серед спогадів стародавнього минулого виникали в її уяві поетичні образи, драматичні події. Вона писала свої сценічні твори.

Якийсь час я не бачилася з Лесею. Їя перебувала кілька років у Харкові і тільки наїздами заглядала до Києва. Що року хоч прихватком ми бачилися з нею.

В своїй уяві бачу Лесю, що йде мені на зустріч, спираючися на ціпочок, в темній сукні, з незмінними мітенками на виболілих руках, а в очах світиться бадьора думка, ласка, навіть веселість. Розмова молода, захватлива, в ній не чувається навіть хворої людини.

Леся тільки що вернулася з довгої подорожі, з Єгипту. Під час переїзду на морі знялася шалена буря. Пасажири перебували страшно ніч, жахливу добу. Пароплав кидало як трісочку, перед усіма стояла за-

грожуюча небезпека. Хвора Леся легше витримала ту лиху годину, як хто інший. Вона ще взяла під опіку якусь англіюку і підтримувала її своїм прикладом.

Я дивилася на Лесю. До неї непридатне було відоме речення «In corpore sano — mens sana». — «В здоровому тілі, здорова душа». — В її хворому тілі була велика душа! Подолала вона і неміч тіла, і забобони обмеженого суспільства, і закутність жіночого становища. Над усім тим піднеслася вона і мала для себе широкий простір.

Леся Українка стала улюбленою українською письменницею, вона бачила навкруг себе пошану, співчуття, захоплення. Декому з гарячих приклонників її таланту вона здавалася і фізично гарною. Нею захоплювалися. Її вік сягнув далі, ніж могли передбачати лікарі. Доля судила їй навіть пережити свого, цілком здорового брата Михайла. Уже не дуже молодюю вона вийшла заміж за відомого музичного критика п. Квітку, за чоловіка, що цілком був їй товаришем в її виключному житті.

Лихо не загальмувало Лесі шляху до її досягнення, а ще допомогло їй в тому. Її душа показалася сильнішою за душу поганського світу, що могла цвісти тільки в здоровому тілі.

Нехай її життя буде провідною думкою для молодік.

Олесь Лупій

МАТЕРІ

Місяць вповні
Серпень обтрушує яблука,
А ти мені:
— І знов хтось у сад заблукав.
Ніч мовчить,
А яблука справді падають.
Я знаю, в цю мить
Ти батька мого пригадуєш.
Це він посадив
Для тебе яблуні й вишні...
Вповні сади,
І місяць повний вийшов.
Навстіж вікно,
І яблука пахнуть настояні,
Як вино.
Зітхаєш — біль незагоєний.
Пора, пора...
Рознуртувалися зорі.
Через край
Виплюскуються метеори.
Для вина
Серпень обтрушує яблука.
А ти до вікна:
— І знов хтось у сад заблукав.

ЕЛЕГІЯ КВІТНЯ

Пригадуєш: весна горіла.
Немов закохане дівча.
Б. І. Антонич
Розколиши мене, блакитний
[човне ранку,
У квітня зеленавому розлив!
Хай все накріється запіне-
[ним серпанком.
Розколиши,
Я мов дитя, щасливий!
Неси мене в зелені чортгорії,
І закружляй, мій човне еле-
[гійний,
Лети, лети, хай хвиля нас
[накріє

І понесе у світ цей ніжно-
[мрійний.
Пливи, мій човне, на прибіл
[каштанів,
Пливи на бризки молодих
[акацій,
Там у зеленобілому змаганні
На нас чекають сонячні ова-
[ції.
Пливи, мій човне, в ріки вер-
[болозів,
Лети в дев'ятий вал дубів
[старезних.
Нехай впаду в запінені мо-
[рози,
Нехай навек у цьому вирі
[щезну.
Впаду на дно, що бархатом
[застелене,
Де спить дівча в черемхових
[розливах,
Лети, мій човне, у весну за-
[хмарену.
Лети, лети.
Я мов дитя, щасливий.

Вас. Дубина

Р У М ' Я Н О К

Без рідної земельки ти засох,
Лежиш в аптеці, наче в домо-
[вині,
Ну, пригадай, як ми з тобою
[вдвох
Цвіли на рідних землях Бать-
[ківщини.
Вже тут із тебе вивітрився
[чар,
А з мене соки витягли маши-
[ни,
Зайду в аптеку, куплю за
[доляр,
Щоб пригадав мені ти Бать-
[ківщину.

ПРИДБАЙТЕ СОБИ

»Антологію української поезії«

замовляйте в КУ СУМ-у у В. Бріганії
49, Linden Gardens, London, W. 2.

Допомогу «Крилатим»!

До всіх Осередків СУМ, Відділів Ю. СУМ,
Кольпортерів і Передплатників «КРИЛАТИХ»
та всіх Приятелів молоді!

Дорогі Друзі!

Ідея VII. Світового Конгресу СУМ — видавати журнал для юнацтва — стала дійсністю. Від січня 1963 р. українська молодь на чужині втішається новим і довгоочікуваним журналом п. наз. «КРИЛАТИ».

На протязі 1963 р. «КРИЛАТИ» появлялися щомісяця і доходили до найбільш глухих місцевостей, де тільки живуть українські діти, де б'ється молоде серце. За цей рік «Крилаті» здобули велику популярність і читачів серед усіх прошарків молоді та підтримку від громадськості.

Вступаючи у другий рік нашої праці, ми хотіли б поділитися з Вами деякими думками про наш журнал і при тому підкреслити **три позитвні моменти «КРИЛАТИХ».**

1. Перш за все, журнал «Крилаті» за минулий рік **оформив обличчя**, свою особистість і набув цікавого і своєрідного вигляду та змісту з українським духом, опертим на наших загальних виховних ідеалах, освячених традицією, досвідом і засвідчених жертвенністю великих постатей нашої визвольної справи та ідейністю патріотичного суспільства.

Журнал «Крилаті» потрапив зберегти приємливий стиль для усієї нашої молоді, розкиненої поза межами Батьківщини. Гасла, що ми їх пропагуємо і визнаємо на сторінках «Крилатих» подобаються усім, доказом чого є велика кількість читачів з-поза СУМ.

Наша мета, хоча й грандіозна у своїх задумах, проста у своєму заложенні: ми **бажаємо лише служити українській молоді, учити її про нашу могутню і славу минувшину та приготувати її до світлого, але твердого майбутнього.** Ми бажаємо навчати її любити Україну любов'ю Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка та інших великих її синів і повсякчасно ставити їй перед очі ідеал боротьби за державну самобутність української нації.

2. Завдяки цим простим, але рівночасно незаступимим і не-

підмінним засадам, наш журнал набув уже **»права громадянства«** в Українському суспільстві. З усіх кінців світу надходять голо- си признання від письменників, громадських діячів і виховників, у яких висловлюється пошана і заохота до праці над потрібним ділом.

Але чи не найкращим признанням для **»Крилатих«** є самі твори та імена, що їх Ви стрічаєте на сторінках цього журналу. Цього довір'я з боку досвідчених педагогів наша молодь не повинна забути. Ми сподіваємося, що вдячність молодого поко- ління супроти своїх учителів виявиться в формі запалу до свого друкованого слова, до науки і пізнання життя, до на- полегливої праці над собою, до оформлення національного сві- тогляду і до мрій про великі чини в користь поневоленої Бать- ківщини.

Ми віримо, що великий клич 1963 р. **»Борись і добувайся Бать- ківщини!«** знайде багато молодих adeptів і прихильників серед мслюді. Ці актуальні слова Лесі Українки, які ми неодноразово повторяли на сторінках **»Крилатих«**, повинні зворушити до гли- бини кожного юнака і кожную юначку, як **найвищий постулат української закутої Правди.**

3. І, вкінці, журнал **»Крилаті«** за один рік став щирим і корис- ним приятелем багатьох тисяч молодих людей: як цікава лектура, як навчальний poradник, як інформатор про працю молоді, як дзеркало сумівського життя, як ангел-хоронитель українства молодих душ, як виразник бажань їхніх батьків, як свшан-зілля рідної культури, як цемент молодих світоглядів, як голос бать- ківської і предківської землі, як прапор вільної української мо- лсді поза впливами комунізму.

Тому **»Крилатих«** не бракує в наших хатах, домівках, читаль- нях, **»Рідних школах«**. Вони і в шкільній торбі між купою книжок у мові країни нсшого поселення, на них глянемо під партою в гімназії, коледжі, вони є poradником молоді технічних шкіл, їх радо читає молодий робітник, повертаючись додому після цілоденної праці.

Одна юначка так написала до редакції: **»Доки буде виходити цей журнал, дсти я в серці матиму Україну!«** Щиро дякуємо, Дорога Юначко, за спонтанну любов до **»Крилатих«**. Але ми переконані, що навіть якби журнал перестав виходити через кілька років ця Україна вже так опанує Тебе, що її не можливо буде викинути з Твого серця. Ця чар'вна сила залишиться на- завжди у Твоїй і в душсх багатьох тисяч Твоїх друзів.

* * *

Значення **»Крилатих«** ми ще не здібні оцінити тепер. Ще за

свіжий ґрунт і ще не приготована рілля. Ще навіть не скільчилися перші засіви на перенесеному чорноземі, ще далеко до жнив. Але ми певні, що нові плоди, вирощені природнім добривом рідного слова, — будуть рясні, багаті, обильні, як у нас в Україні. В тій вірі і працюємо, в тій вірі і сіємо рідне слово у молодих українських серцях.

Великі еміграції ірландського, жидівського, грецького і інших народів, що так багато допомогли у збудуванні своїх держав, мали передовсім добру пресу і добру виховну систему молоді. Захопити молодь, виховану на чужині, можна лише великими речами і до творення таких великих речей ми мусимо змагати. Наш журнал ще не велика річ, але він міг би нею стати, коли б створити довкола нього середовище педагогічних сил, яке своєю сбудумансю системою і своїми переконливими аргументами впливало б на молодь і протидіяло б впливам денаціналізації.

* * *

Дорогі Приятелі, Батьки і Читачі! Ми представили Вам наш журнал таким, яким він є, після одного року появи. Було б, однак, помилкою вважати, що ми не зустрічаємо труднощів на нашому шляху. Труднощі є колосальні, і як у кожному новому видавництві, вони є фінансового порядку. Видання такого роду коштує багато грошей і, щоб йому втриматися, потрібно мати хоч 5 тисяч передплатників. Ми їх не маємо, але для забезпечення дальшої появи «Крилатих» ми їх мусимо здобути!

Майбутнє «Крилатих» у руках наших Читачів. Від Вас залежить, чи «Крилаті» будуть далі долітати до українських хат. Тому з початком 1964 р. проголошуємо **ВЕЛИКУ КАМПАНІЮ ПІДТРИМКИ** «Крилатим».

- Хай не буде ні одного читача, що не причинився б чимсь для журналу! Любите «Крилаті» — **приєднайте їм хоч одного передплатника!**
- **Уся коляда юнацтва** — на видавничий фонд «Крилатих». Індивідуальні пожертви з Ваших власних заощаджень будуть доказом Вашого патріотизму і Вашої любові до рідного слова.
- Присилайте свої **новорічні грошові пожертви і передплату** з Вашими побажаннями і заввагами!
- Кольпортери і збірні відборці, своєчасно і **точно розраховуйтеся** за журнал, бо зволікання підриває фінанси видавництва і спізнює появу наступних чисел!
- Передплатники, **відновіть передплату** і не чекайте на пригадку. Тим улегшите нам працю і заощадите час!

Ювілейний Здви́г СУМ у Канаді

У днях 31 серпня і 1 вересня цього року відбувся на оселі «Веселка» біля Актону Всеканадський ювілейний здви́г у 15-річчя Спілки Української Молоді в Канаді. Перший осередок СУМ на канадській землі було засновано літом 1948 року в Торонті. Вслід за Торонтом виникли осередки СУМ в Ошаві, Едмонтоні, Вінніпезі, Судбурах, Віндзорі, Брентфордї, Нора́нді-Руан, Форт Вільямі, Монреалі й інших місцевостях.

Сьогодні, як підкреслив у своїй промові на відкриттю Здви́гу голова Крайової Управи СУМ д-р М. Гута, у Канаді діє понад 25 осередків СУМ, чи відділів ЮСУМ, де dorостаюча українська молодь знаходить рідну атмосферу для систематичної праці над собою — для плекання української духовості. За 15 років основно змінилося обличчя СУМ. Сьогодні СУМ — це в основному юнацтво й доріст, що виростає й виховується вже в Канаді.

Ось числа, що говорять самі за себе про силу й значення СУМ у формуванні молоді української людини в Канаді: 2.000 юного dorосту й старшого юнацтва, а в тому понад 200 виховників.

Імпонуючий ріст і силу СУМ ми наглядно бачили на Ювілейному здви́зі, де до звіту стало й продефілювало 1.250 уніформованих юнаків і юначок. справність, дисципліна, порядок — зокрема на ритмічних і спортових вправах, що їх підготував спортовий референт Євген Оришин, — говорять мовою фактів про досягнення СУМ на протязі 15 років праці.

Національний зміст виховної праці виявили виступи самодіяльних гуртків.

На Здви́зі були заступлені осередки з Торонта, Монреа́лю, Судбу́р, Віндзору, Гамільтону, Ошави, Ст. Кетеринс, Лондону, Велланду, Ст. Томас й Оттави, а Вінніпег прислав свого представника.

Здви́г дав повний образ життя, праці, ідейного змісту, організаційної справності й фізичної тугости сумівської молоді. Перший день Здви́гу був відведений спортовим змаганням й іграм. Це була сумівська олімпіада осередків Сх. Канади.

Друга частина Здви́гу, в неділю, мала маніфестаційний характер.

Здви́г у неділю почався польовою Службою Божою, яку відправили: о. Я. Бенеш — капелян СУМ, о. В. Жолкевич із Скарборо й о. Онуфрив з Монреа́лю. Співав чоловічий хор Торонтського осередку СУМ «Прометей» під управою С. Гумініловича. Зворушливу, відповідну до хвилини проповідь виголосив о. Я. Бенеш. Після Служби Божої відбулося посвячення прапорів ЮСУМ у Торонті.

Святкове відкриття Здви́гу відбулося на великій спортовій площі, де на новозбудованій трибуні, мистецько оформленій Миколою Відняком, засіла почесна президія, зложена з провідних діячів СУМ, представників уряду й міста Торонта й українських організацій. Здви́г відкрив голова Крайової Упра-

Учасники вишкільно-мандрівного табору «Бурлацька слава», що був влаштований в оселі «Білогорща» біля Судбур в Канаді. Фото зроблене під час постою на полісесті п-ва Галанів у Монетвіл.

ви СУМ у Канаді д-р М. Гута, прийнявши звіт від коменданта Здвигу Т. Волошина. Від наших центральних організацій вітали сумівську молодь з нагоди ювілейних святкувань 15-річчя СУМ у Канаді: д-р Р. Малащук — голова ГУ ЛВУ Марія Солонинка — голова Централі ОУЖ ЛВУ та Б. Жаровський — від СТ «Україна» в Торонті. Від прем'єра й уряду Онтаріо передав привітання молоді провінційний секретар і міністер громадянства І. Яремко. Управу міста Торонта репрезентував алдерман Дж. Бень, а українські організації міста Торонта — голова місцевого відділу КУК д-р М. Мицик. Про надіслані письмові

привітання від Торонтської станиці Українського Пласту, УНО й редакції сумівського журналу «Авангард» поінформував керівник програми мгр. Т. Буйняк з Оттави.

Основну промову виголосив голова Центральної Виховної Ради СУМ д-р Михайло Кушнір з Вашингтону, підкресливши, що відновлена поза межами батьківщини Спілка Української Молоді перебрала не лише назву, але й зміст СУМ, що постав 38 років тому в Україні для продовження боротьби за визволення українського народу.

Виховуючи у рядах СУМ молодь до великих завдань, що так чітко з'ясовані у Зверненні

воюючої України, мусимо бути свідомі тих небезпек, що загрожують усій українській спільноті, частинною якої є наша молодь. Це небезпека денационалізації — збайдужіння до української справи й снобізм; небезпека затрати віри — індиферентизм, що під плащиком поступовости вирощує людей з заячими хребтами; небезпека деморалізації — егоїзм і грубий матеріалізм у родинному й громадському житті.

Ці негативи пронизують і виховні процеси молоді. Щоб не збитися з правильного шляху, слід пам'ятати, що еміграція мусить бути виразником тих вартостей, якими живе й за перемогу їх бореться український народ на батьківщині. Не зважаючи на московсько-більше-

вицький терор, край насичений і горить духом християнської України.

Нам треба мати власну політичну мудрість, що сперта на освячених віками й випробуваних у довголітній боротьбі національних традиціях.

Нам треба широко відкрити очима глядіти на світ, але керуватися власною, незбитою правдою, що виступає у формі аксіом.

Нам треба виховувати людей твердих переконань, що готові навіть на жертву власного життя для перемоги великих ідей народу — волі й справедливості.

У Спілці виховуймо авангард визвольної боротьби, що своєю працею і трудами допоможе здвигнути храм волі України.

Сонце, вода і свіже повітря. Цих життєдайних елементів не бракувало учасникам вишкільно-мандрівного табору «Бурлацька слава» в Канаді, яких бачимо на дозвіллі над озером Ніппісінг.

Бути молодим — говорив д-р Кушнір — це ніколи не бути позаду, а маршувати в авангарді визвольної боротьби:

— всеціло зцілитися з українською визвольною справою,

— не лише самому горіти великою ідеєю, але й інших поводити за собою.

Щоб перемогти ворога, мусимо перевищити його ідейністю, волею і завзяттям, характерністю і шляхетністю.

Дефіляда закінчила першу частину програми Здвигу в неділю. Після обіду відбулися масові вільноручні вправи юнацтва, виступи самодіяльних гуртків, організаційна частина з переводом юнацтва до старших підудадів і розданням відзнак та фінальних точки сумівської олімпіади.

У мистецькій частині, якою керував В. Довганюк, виступали: хор «Прометей» з Торонта під управою С. Гумініловича, танцювальний ансамбль з Монтреалу під проводом Віктора Гладуна, здобувши заслужено

ясні оплески й загальне признание за «Сюїту», «Гопак» і «Переяславський танок»; танцювальний ансамбль «Верховинці» з Торонта («Гопак»), танцювальні гуртки — з Гамільтону під керуванням Ярослави Дмитрушко («Гопак» і «Гуцулка»), з Лондону під проводом Ю. Горіха («Метелиця») і Брентфорду («Запорожець») у підготовці Гр. Піха, з Велланду («Козачок» і «Гопак») у підготовці о. Бутринського, з Ошави під керуванням Олі Калічинської («Коломийка»); дівочий хор «Лісова Пісня» з Торонта під керуванням З. Лавришина («Закувала зазуленька»), дівочий хор з Монтреалу під керуванням Марії Гарасимович («Привіт Тобі Україно»). Крім того пописувалися декламаціями й співами поодинокі юнаки з Торонта, Монтреалу і Судбур.

Здвиг СУМ пройшов у великому святковому піднесенні, збудивши ентузіазм серед молоді і громадянства (вс)

(«Гомін України»)

Х. Крайовий З'їзд СУМ-у в Німеччині

Літній сумівський табір ім. Євгена Коновальця в Шонгав цього року мав ювілей — 10-річчя з часу свого заснування. Саме в цей ювілей в таборі цього літа відбувся Х-й крайовий з'їзд Спільки Української Молоді в Західній Німеччині. На з'їзді було присутніх около 120 делегатів, що репрезентували 21 осередок. З'їзд заслухав доповідь В. Бичковича на тему

«Потреба організованого життя молоді та її роль в політичному житті еміграції», а теж звіти про діяльність Крайової Управи за минулу каденцію. Після уділення абсолюторії уступаючій управі, були обрані на каденцію 1963-65 рр. нові керівні органи: С. Костюк — голова, Роман Дебрицький — організаційний референт і заступник голови, Надія Василик

Картина з життя в таборі СУМ у Шонгав, Німеччина. Дівочий відділ перед видачею обіду в дещо відмінних умовах, ніж удома. Службовим виховником був у той час ред. Борис Вітошинський.

— секретар, Василь Сушко — фінансовий референт, Н. Сташків — референт зовнішніх зв'язків, Богдан Чепак — референт юнацтва, М. Власенко, Я. Корпан, Я. Вовк, П. Павліченко, М. Хомяк — члени Управи, Т. Пелех, М. Залізник — заступники; Виховна Рада: д-р Г. Васькович — голова, д-р М. Філь, В. Леник, В. Бичкович, Б. Дідик — члени Виховної Ради; Контрольна Комісія: О. Пукальський — голова, В. Ткаченко, О. Ткаченко — члени, Р. Сенчишин, Л. Ри-

даш — заступники членів Контрольної Комісії.

З'їзд одноголосно прийняв резолюції та постанови. Ухвалено закупити власну оселю для табору, створити окружні управи, які б підпорядковувались Крайовій Управі, залучити молодих членів до Управ осередків і т. д.

В резолюціях Крайовий З'їзд СУМ-у Німеччини гаряче привітав Ієрархів обох українських Церков, українську молодь в Україні, на засланнях, в концтаборах і тюрмах, українську

Сумівський калейдоскоп

* «Холодний Яр» — це назва однієї з осель СУМ в Америці. 11-го серпня 1963 року на території тієї оселі відбулося свято-квесе вшанування пам'яті Лесі

Табір СУМ у Шонгав цього року відвідав голова ЦУ СУМ д. О. Коваль (перший справа). Його зустріли дд. ред. Б. Вітошинський, П. Голбвінський — голова КУ СУМ в Австрії, В. Леник — голова Центральної Контрольної комісії СУМ і інші

молодь на еміграції та СУМ. Делегати Х. Крайового З'їзду СУМ в Німеччині познайомилися з життям учасників табору в Шонгав та взяли участь у таборових імпрезах.

О. Ткаченко

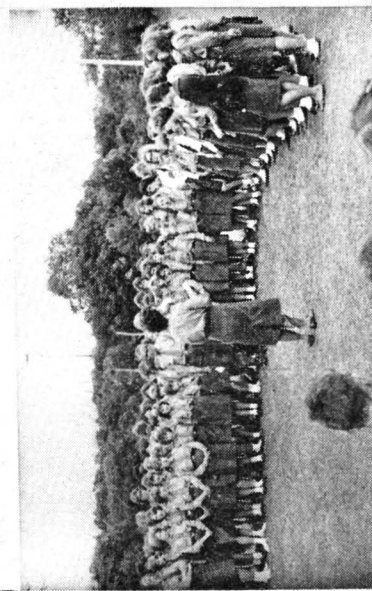
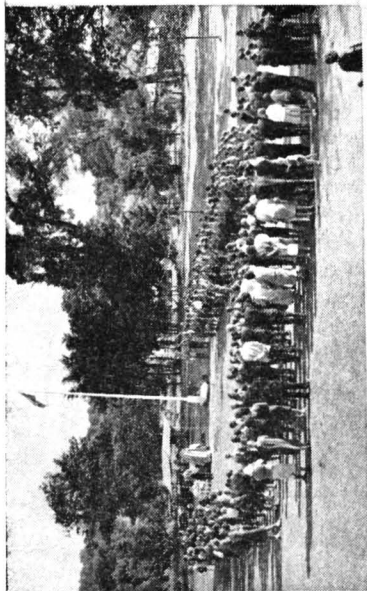
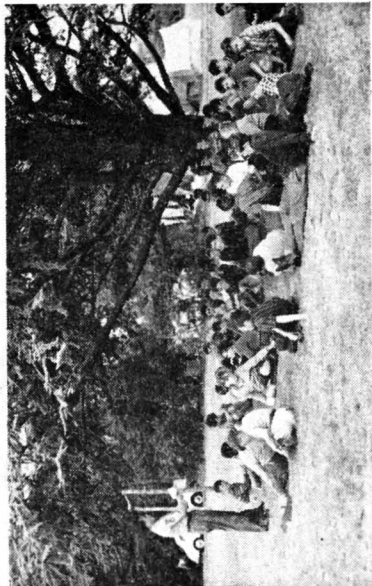
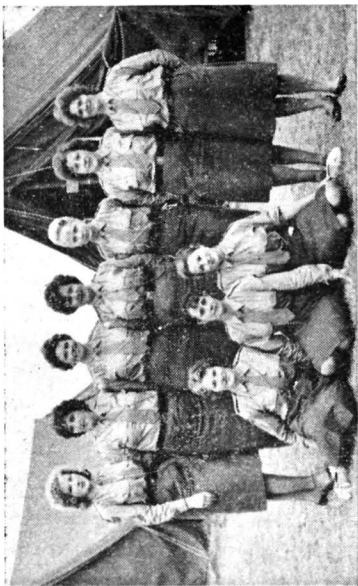
Українки і Євгена Коновальця. На свято з'їхалася велика кількість українців: дітей, молоді і дорослих. Члени СУМ брали організовану участь у святі — в одностроях, з прапорами і в колонах.

Після ранішнього Богослуження, яке відправив о. Б. Остапович, в пообідню пору відбулися офіційна і потім мистецька частини свята. Після відкриття свята інж. Т. Чернопиським, головну промову мав д-р Б. Стебельський, член ЦУ СУМ. В мистецькій частині програми виступали: хор членів СУМ з Рочестеру, жіночий хор СУМ з Боффало, септет з Боффало, хор «Сурма». Велику роль в святі відіграла духовна оркестра СУМ з Боффало.

Важливість цього свята підкреслили своєю участю представники українських організацій в Боффало, Рочестер, Сиракузах, Обурн та інші.

* *Осередкові СУМ у Звартбергу, Бельгія, вже минає 15 років. Після великих змін, які відбулися на протязі такого довгого часу, тепер Осередок нараховує 20 старших і 34 молодших членів. Дорослі члени Осередку докладають багато своїх сил для розвитку культурно-освітньої та іншої корисної діяльності. При Осередку існують хоровий і танцювальний гуртки.*

* «Маківка» — літній табір для членів СУМ у Франції — залишив у пам'яті його учасників незабутнє враження. Побіч різnorodних розваг, які дає спільне товариське життя, — молоді учасники табору навчилися багато дечого корисного під

Картини з життя в таборі СУМ «Юнацька Січ», Кіш ч. І, в Брітанії (див. ст. 35)

Члени СУМ у Франції над могилами у Версель, в яких спочивають 7 українців-воїнів французького спротиву проти гітлерівської Німеччини. Пам'ятники на могилах поставили українці з Сошо і сколиць.

проводом своїх виховників. Командантом табору був сотник УПА д. М. Фриз. В складі виховного персоналу були: д. Г. Ошишко, генеральний секретар ЦУ СУМ і голова КУ СУМ у Бельгії; п-і Л. Вітошинська, відома письменниця і журналістка, студенти Оля Романчук та Осип Андрійшин. Хорового співу навчала Надя Білогоцька, а танців — д. П. Купчинський.

Гостями в таборі побували: от.

На фото в правому куті вгорі виховниці: подруги (зліва направо) А. Ластовецька, М. Глужик, К. Фінів, М. Цебрій, М. Гавришко, Е. Зелінська, М. Стахів. Сидять (зліва): под. К. Мструк, Л. Стадник, В. Гарун.

(Фото. О. Ленківська)

В. Бойчук, д. О. Коваль, голова ЦУ СУМ, ред. В. Вітошинський, п-і О. Демчук, д. В. Леник та інші. До успіху таборування причинилося багато інших осіб.

* Члени Осередку СУМ у Лестері, Англія, брали активну участь в організуванні й проведенні протестної акції в роковини московського злочину в Україні в 1933 р. Прапор СУМ гордо майорів у протестному поході, який пройшов по вулицях м. Лестеру.

* Осередок СУМ ім. Павлушкова в Шікаго, ЗДА, належить до найбільш численних за кількістю членів. Великими є й успіхи в виховній і загальній молодечій діяльності цього Осередку. Головою Осередку є д. М. Луцук, референтом справ Юнацтва СУМ є д. В. Палагнюк.

* *Хоровий і танцювальний гуртки з Осередку СУМ в Льежі, Бельгія, відвідали українців у Седані, Франція. На концерт з'їхались наші люди з інших околиць в Арденах. Концерт попередила промова ред. Б. Вітошинського, який між іншим вказав на потребу допомоги СУМ-ові, «щоб росли нові борці за волю України».*

* *Група старших юначок і юнаків СУМ, котрі таборували минулого літа над Голубиним озером у віддалі яких 200 миль від канадських Скелистих (Рокі) гір, зробила свою першу мандрівку до вершин цих гір.*

Мандрівка в гори відбулася з багатьма цікавими пригодами.

Учасники мандрівки, особливо юнацтво, навчилися багато доброго і корисного. Члени КУ СУМ в Канаді д. П. Башук і д. Г. Процьків були провідниками мандрівки, в якій брали участь також д. Л. Баняк і подруги Х. Чеховська, Л. Шостаківська та інші.

* *Між Осередками СУМ в Брадфорд і Манчестері (Англія) існують не лише духові, а й фізичні зв'язки. Весною цього року Осередок у Манчестері був господарем зустрічі юних членів СУМ з цих двох міст. При кінці серпня Осередок у Брадфорд приймав гостей з Манчестеру.*

Сбидві зустрічі були так орга-

На пам'ятку гарно проведених днів у таборі «Юнацька Січ» в Бельгії цю знімку зробила собі група сумівців з Франції і Бельгії. Знімку прислала под. Ліза Сенткевич з Парижу.

Група юних і старших членів СУМ у Бельгії в товаристві голови Центральної Управи СУМ, та генерального секретаря Центральної Управи і голови Крайової Управи СУМ у Бельгії, д. Г. Ощипка (обидва в центрі фото).

нізовані і переведені, щоб члени Юнацтва СУМ познайомилися і здружилися. Багато часу було відведено на спорт і різні гри. Користь з таких зустрічей побачили і відчували всі зацікавлені і хочеться вірити, що вони були не перші та не останні.

Головою Осередку СУМ в Манчестері є д. Дитвин, а в Брадфордді — д. Парфанюк.

* В *«Українському селі»* в Баунд Бруку відбувся Юнацький фестин. Його заініціював Осередок СУМ, а підготував і перевів Батьківський комітет в Нью Йорку. Метою фестину було відзначити прилюдно тих членів Юнацтва, які здобули звання впорядника Юнацтва СУМ, пройшовши вишкільні

курси. В програмі фестину були також спорт, гри і розваги.

Осередок ЮСУМ в Брукліні брав рівнорядну участь з Осередком у Нью Йорку у цьому успішному під кожним оглядом святі молоді.

* В таборі *«Лісова пісня»* біля Форт Вільяму, Канада, незабутні дні влітку провели 43 члени молодшого і старшого юнацтва СУМ. Команду табору творили: д. В. Кахнич — комендант, п-га М. Скоропад — бунчужна, д. С. Черіль — обозний, п-га С. Козак — писар, п-га М. Рекшинська — заст. обозного, п-га С. Кестюк — заст. писаря, і д. М. Ключковський — заст. обозного.

До безсумнівного успіху таборування багато причинилися

особи, котрі виконували обов'язки виховників, впорядників та іншого таборового персоналу і котрим молоді учасники повинні бути дуже вдячні.

* *Осередок СУМ в Лідс, Англія*, був ініціатором святкового зібрання українців у цьому місті для вшанування пам'яті Лесі Українки в 50-річчя з дня її смерті. Подруга Я. Жемінська

відкрила зібрання, а подруга М. Мацьків прочитала реферат.

* *Учасники табору СУМ в Шонгав, Німеччина*, влаштували цікавий концерт для німецького населення того міста.

Іншим разом члени СУМ — співаки і танцюристи — виступили на конгресі «Церква в постребі» в Кенігштайні.

Члени танцювальної групи «Верховина», що існує при Осередку СУМ ім. Симона Петлюри в Парижі. Група користується великою популярністю у всіх і чужих глядачів. Бажаємо членам «Верховини» ще кращих успіхів у майбутньому.

* *Аматорський театральний гурток* створили Об'єднання Українських Жінок і СУМ у Штутгарті, Німеччина. 1-го вересня

1963 р. гурток поставив жарт на одну дію «До мирового» Л. Глібова та «На перші гулі» В. Васильченка.

Старовинний праукраїнський соціяльний устрій

(На основі аналізу українського весілля)

В. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ

Знання старого українського соціяльного устрою дуже важливе для правильного розуміння всієї історії, культури, народної психології і всієї творчости українського народу. Важливе воно також і для розуміння його історичних хиб. Важливий є цей старовинний соціяльний устрій особливо тому, що він існував дуже довго, в десятки разів довше, ніж пізніший — теперішній устрій, а тому він мусів у народній психіці залишити невидимі сліди, особливо в тій частині його психіки, яка керується т. зв. підсвідомими імпульсами. Ці підсвідомі імпульси коріняться у всьому попередньому житті, або являються функціями, залежними від усього попереднього життя. Старовинний суспільний устрій, будучи залежним від природних умов, і від господарського характеру (ловецького чи збирацького) життя, сам грав ролю визначника або фіксатора дальшого розвоєвого шляху, і форматора та консерватора народної психології.

Ми знаємо, що ловецький спосіб життя, тобто ловецьке господарство, вимагало в суспільнім устрої переваги мужчин, як фізично дужчого члена громадськості, а ця перевага, чисто фізична, в дальшому розвої ловецького господарства, коли воно переходило на вищий ступень господарства, на т. зв. пастирське або номадське господарство, викликала патріархат, тобто приводила до патріархального громадянського устрою, який приводив далі до автократизму і абсолютного монархізму. Прекрасною ілюстрацією того є біблія. Все там зводиться до бою, до насильства, до кривавої помсти. Пояснюється це легко тим, що дух такого народу, завдяки полюванню протягом десятків літ палеолітичного періоду на великих звірів (мамутів, носорогів, ведмедів, оленів і т. п.), розвивався в

напрямі бою із звірями, тобто в напрямі до фізичної перемоги, до фізичного змагання, до убивання звірів, до втіхи з розглядання звірячого умирання, тобто розвивав у собі звірячі і власне хижацькі інстинкти.*)

Ці хижацькі інстинкти в зв'язку з великою фізичною силою ставили порівняно слабшу жінку в повну матеріяльну і моральну залежність від чоловіка, який постачав їй звіряче м'ясо для їжі та звірячі шкіри для одягу, і відводив їй у господарстві тільки другорядну роллю впорядкування принесених матеріялів. Жінка мусіла виконувати усі примхи чоловіка, інакше померла би з голоду й холоду, бо такі природні умови були в крижаній (льодовій) добі у цілій Європі й Азії, крім узбережжя Середземного і Чорного морів, і відповідної географічної широти в Середній і Малій Азії та на Балканах, в Італії та в Іспанії й далі на південь на Африканських берегах Середземного моря. Там можна було обійтися і без полювання на великих звірів і прожити виключно з рослинних харчів, збираючи плоди дерев чи коріння: моркву, редьку, буряки, ріпу і т. п., огірки, кавуни, гарбузи, дині чи мельони, яблука, грушки, сливи, гранати, фіги, різного роду горіхи, зернята соняшників, помаранчі (апельсини), цитрони, оливки, а на південній березі Середземного моря навіть кокоси та фініки. Деякі рослини родили тут по два рази на рік. Тут для добування харчів не треба було ніякої особливої сили, а тільки уваги й спостережливості, щоб не отруїтися, старанности в збиранні й уміння зберігати на збиране. Це могла жінка робити сама, незалежно від мужчини, і могла для свого прожиття зовсім обійтися без мужчини і зближалася з ним хіба тільки в сексуальних інтересах, з бажанням мати дітей. В дальшому розвитку це приводило до городництва, а ще пізніше до хліборобства, спочатку мотичного, а потім плугового. Тому, що жінка почувала себе незалежною від мужчини, то тут витворився соціальний устрій не патріархальний, а зовсім інший, якому Бахофен, швейцарський вчений, в шістдесятих роках минулого століття, може не зовсім слушно, дав назву матріархату. Але повного паралелізму між матріархатом і патріархатом не могло бути, бо жінка не могла грати такої

---

*) Таким жорстоким характером славилися московські різники, що постачали м'ясо.

абсолютистичної ролі в своїм громадянстві, як патріарх в патріархаті. У неї велику роллю в житті грала любов до дітей і це становило інші відносини в родині, ніж патріархальні.

Наші історики застосовували до нашого старовинного родинного (тобто соціального) життя, наприклад, за часів Великого Князівства Київського термін «патріархальний», кажучи, що наші предки тоді жили патріархальним життям, не подаючи жадного доказу його патріархальности. Але існування у нас вічевого порядку суперечить уже патріархатові. Ніхто з того приводу не робив докладних студій. Виникає питання: де шукати відповіді на це?

Її можна знайти в нашому фолкльорі. Окремі сліди соціального устрою можна знайти в наших казках, напр., в казці про Івасика Телесика (Буслаєв зве його нашим Лоенгрином, тільки бере в російським варіанті: «Братец Іванушка і сестрица Альонушка»). Теж саме в колядках, щедривках, веснянках, і в інших обрядових піснях. Найбільше слідів старовинного устрою збереглося в нашій весільній обряді, і вже Хв. Вовк відмітив деякі риси. У нашому весіллі мусіло зберегтися тих слідів більше, ніж деінде, бо воно є *обряд, установлюючий законний перехід від старого соціального устрою до нового* — від племінного устрою до індивідуальної сім'ї, або до малої сім'ї. Індивідуальна сім'я є найменший елемент соціального устрою, який, гуртуючись з іншими такими самими елементами, творить народ. Форма сім'ї визначає структуру нації. Але раніш, ніж перейти до розгляду нашого весілля, ми мусимо познайомити читача з деякими питаннями загальнішого характеру й з відповідними термінами, щоб він міг далі краще орієнтуватися.

В XIX віці серед соціологів була дуже поширена наука про т. зв. елементарні ідеї, яка зводилася до того, ніби людство скрізь на світі має однакові психічні здатності, або нахили, а тому однакові елементарні ідеї, які, нібито, скрізь розвивалися однаково, йдучи паралельним, хоч і незалежним один від одного шляхами, і через це ніби людство мусіло перейти через одні й ті самі стадії (або щаблі) культурного розвитку. Головними представниками такою напрямом в соціології були славнозвісні вчені: в Англії Herbert Spenser, в Америці Lewis Morgan, в Німеччині A. Bastian і W. Wundt, у Франції — E. Dürkheim, в

Московщині — марксисти, що не змінили своїх поглядів і досі, в Україні — Грушевський, який йшов головним чином за Вундтом, хоч він у інших відношеннях (у своїй генетичній соціології) ставився досить критично до всіх вищезгаданих авторів і навіть до Вундта, але приймав його розвою схему.

Вундт у своїй народній психології¹⁾ установив таку розвою схему:

1) Перший, найнижчий ступінь розвитку людства, — це життя людини в формі орди з промісквітетом у сексуальнім співжитті;

2) Другий, вищий ступінь (родоплемінний, в термінології Грушевського) характеризувався тотемізмом в релігійнім і матріархатом у соціяльнім відношенні;

3) Третій ступінь характеризувався патріархатом і, на решті,

4) Четвертий ступінь представлявся сучасною цивілізацією.

Вундт не звернув уваги на те, що деякі птахи (напр., лелеки або бузьки) і звірі (напр., лев і горила) ведуть строго моногамне життя. Потім у своїй соціології він дуже мало уваги присвячує господарству, себто економічній стороні життя і її впливу на психіку народів, з другого боку. Вундт занадто підлягав впливу економіста Гана²⁾, який без солідного доказу виводив номадство з ранньої стадії хліборобства, що зовсім не відповідає дійсним фактам. Але Вундт, не зважаючи на згоду з Ганом в інших питаннях, ставить хліборобство після другої своєї стадії, себто після тотемної, матріархальної, тобто зв'язуючи таким чином хліборобство з своїм третім, патріархальним ступенем. І це його дуже велика хиба, бо хліборобство в Месопотамії було відоме ще в IV тисячолітті перед Р. Хр. матріархальним племенам (напр., Гальяпітрі-Еламітам).

Щодо вживання термінів тотем і тотемізм, якими користувався часто Вундт, а за ним і Грушевський, то вже Ерєнрайх зробив дуже важну вказівку: »Тотемізм не є ні примітивною релігією, ні універсальним явищем... і до того настільки неясний у своїй істоті та настільки різноманітний у своїх формах, що навіть у самій Америці,

1) Wundt. *Völkerpsychologie*. Band VII.

2) Wundt. *op. cit.* Band X s. 254 ff.

звідки походить його ім'я, він служить здебільшого тільки провізоричною назвою зовсім різних речей. Не можна такої речі, як тотемізм, притягати для пояснення інших неясних речей³⁾».

Тотемістичний устрій був у північноамериканських індіців, як це показав Люїс Морган⁴⁾, але він уже не відповідає, напр., життю в Мальгашів на Мадагаскарі⁵⁾.

Англійський етнолог Фрезер і німецький лінгвіст Герман Гірт показали, що праїндоевропейці зовсім не мали тотемізму⁶⁾. Фрезер уже в 1907 році установив, що тотемізму й сліду не знайдено у трьох великих родин народів, які грали найвизначнішу роль в історії людства, а саме арійців, семітів та алтайців.

Але Грушевський всю цю критику якось не добачив, коли писав і свою генетичну соціологію й свою історію української літератури. Ці книжки, дуже цікаві самі по собі, вийшли десь після 1920 року в Відні, очевидно писані похапцем. Грушевський передає Вундтів термін *Stammesgesellschaft* своїм «родоплемінне громадянство», і за Вундтом зве його тотемним. У Грушевського це родоплемінне й тотемне громадянство зв'язується з добою, яку він зве Дунайсько-Чорноморським періодом. Крім того, до цього ж Дунайсько-Чорноморського періоду мусять відноситися і анти. У інших авторів — чеських, болгарських і т. д. — цей період зветься кінцевим праслов'янським, бо вважається, що всі слов'яни вже з VI віку по Хр. займали теперішні свої території. Отже до VI віку праслов'яни, по VI віці уже окремі слов'янські народи. Це я знайомлю тут тільки з загально прийнятою термінологією і термінологією Грушевського.

Грушевський, здається, мало вживає такі терміни, як «екзогамія» та «ендогамія», а у Хв. Вовка термін «екзогамія» зустрічається дуже часто. Екзогамія — це заборона женитися з членами свого роду, так, що в екзогамії виключається можливість кровосумішки. Навпаки, ендога-

3) Erenreich. Allgemeine Mythologie. Mythologische Bibliothek. В IV, S. 151, Abt. 2.

4) Lewis Morgan. Ancient Society.

5) A. van Genepp. Tabu et totemism a Madagascar, 1904. Paris idem Religions, moeurs et legendes. Paris 1908. p. 55-62. M. Delafosse. Des soidissant clans totemiques. Revue d'Ethnographie et des traditions populaires, Vol. I, p. 87-88.

6) H. Hirt. Die Sudogermanen.

мія — це заборона женитися поза своїм родом і обов'язок женитися з членами свого роду, так, що тут є пряма кровосумішка. Деякі вчені донедавна зв'язували екзогамію з тотемізмом. Цього теж не можна вважати за правило. На Мадагаскарі, напр., племена Мальгашів одні ендогамні другі екзогамні. В Індії вищі касты є екзогамні, але епонімні. Полінезійці екзогамні без тотемізму. Австралійські тотемні клани не бувають екзогамні⁷⁾. В Індії існують типові матріархальні хліборобські племена, й з другого боку — патріархальні тотемістичні, економічно більше диференційовані⁸⁾.

Отже ми можемо помітити тільки деякий зв'язок між матріархальністю і хліборобством, а власне в старіші періоди неоліту в Месопотамії й в нас. Але подана Вундтом розв'язка послідовність: раніше матріархат, а потім патріархат — хибна. Цю послідовність заперечували вже і Гартлянд і Ван Геннеп. Останній вважає, що від самого свого постання одні племена мали матріархат, а інші племена — патріархат. Навіть найпримітивніші племена, що стоять на найнижчому ступені розвитку, можуть мати у себе патріархат, який за Вундтом ніби є вищий, передостанній (третій) ступінь. І дійсно, андамани і негрільські Африки, а особливо африканські пігмеї стоять на найнижчому ступені розвитку, а проте мають у себе патріархат⁹⁾. Отже патріархат зовсім не є ступінь розв'язки вищий, ніж матріархат. Сам Вундт уже наприкінці свого життя, довідавшись, що на найнижчому ступені розвитку існує примітивна моногамія (одноженство), а не чистий промісквітет (життя в статевій сумішці), висловився так: »Не культура породила моногамію, а моногамія стала одною з початкових умов культури¹⁰⁾«. Перший це знайшов Саразен (P. Sarasin) у пігмоїдних веддалів, а потім В. Шмідт у африканських пігмеїв.

Отже з того виходить, що про соціальний устрій і про народну психологію якогонебудь окремого народу не можна робити висновків по аналогії з якимось іншим народом тільки на основі того, що ці два народи мовно, і тільки

7) Fraser. Totemism and Exogamie. Vol. II, p. 11.

8) Majumdar. Totemism and origin of clans. Journal of the American Oriental Society. Vol. 50, p. 221-222.

9) A. van Genepp. Religions, moeurs et legendes. Paris 1908. p. 5511

10) W. Wundt. Völkerpsychologie. Band VII. s. 208.

мовно, належать до одної і тієї самої групи, а треба глибоко простудіювати і проаналізувати етнологічний матеріал обох тих народів і порівняти між собою з другим і тоді тільки робити висновки.

Віденська етнологічна школа В. Шмідта і В. Копперса¹¹⁾ показала, що спільні етнічні риси бувають не у народів, належних до одної мовної групи, а у народів, належних до одного культурного кола, хоч би мовно вони належали до зовсім різних мовних груп. При цьому вони розрізняють три культурні кола, відповідно до трьох різних господарських систем, від яких залежить життя і добробут тих людей, що належать до них. Ці культурні кола є ловецький, номадський і хліборобський, які в різних зонах землі збереглися і до нашого часу. Вони витворилися в початку неолітичної доби з попередніх палеолітичних стадій ловців дилювіяльних кліматичних смуг і збирачів алювіяльних смуг у нашій земній півкулі на північ від тропіку Рака. Витворилися вони не випадково, а відповідно до попередніх палеолітичних умов життя, які виховували або формували психіку людей в певнім напрямі й вироблену в палеоліті консервували надалі.

І тоді перед нами постає і розгортається цікавий історичний процес. Ловці, перейшовши в номадів, хоч належали до різних рас (до індоевропейської, монгольської та семітської), створили в своїм культурнім колі патріархат, або патріархальний соціальний устрій, зовсім не переживаючи матріархату, найменших слідів якого, напр., не має індоевропейська раса. Там, де у цих трьох рас можна тепер знайти сліди матріархату, вони завдячують своє існування колишньому змішанню з людьми хліборобського культурного кола. Навпаки, хліборобський культурний круг виявив нахил до матріархату, форма якого однаке добре відома в науці. Найвищих своїх форм культура досягла там, де сталося змагання цих культурних кіл (напр., у колишній Передній і Малій Азії й в південно-східній та західній Європі). Не спиняючись на деталях, я тільки зазначу, що лінгвіст Гірт указав, що матріархат не міг бути обов'язковою фазою розвитку, бо в такому разі він мусів би бути у всіх індонезійських народів, а в дійсності в деяких з них ми не бачимо найменшого сліду

11) W. Schmidt. Pygmaenvölker. S. 218-242.

матріярхату, а у деяких бачимо тільки слабенькі сліди його, що залежали від чужих домішок¹²⁾.

Я вже на початку цієї статті вказував, що наші вчені давали характеристику нашого народу на тій основі, що він мовно належить до індоєвропейської мовної групи народів. Подивімося, як характеризують цю групу (себто індоєвропейців) Копперс¹³⁾ та інші. Він пише так: »Характеристикою, спільною всім різним галузям індогерманського пранароду є істотні особливості, що характеризують пастирську (номадську) культуру і одночасно дуже подібні до особливостей... тюркомонгольських народів Алтаю... Ці характеристики є: 1) з погляду економічного: виховання коней, 2) з погляду соціального: а) відсутність матріярхату і тотемізму, б) (обов'язковий) патріярхат з правом первородства, в) понижене становище жінки, г) культ предків і віра в одного прапредка, від якого всі походять, ґ) спільне походження сім'ї (Sippe). 3) В релігійнім відношенні: а) віра у вище небесне божество, з тенденцією виводити з нього гіпостасі, б) адорація двох божественних братів типу Діоскурів (грецьких), в) жертвоприношення або консекрація коня, г) культ вогню і спеціального вогнища¹⁴⁾«.

Отже ці характеристики дуже виразні і мають багато спільного з характеристиками семітів.

Трохи раніше, а саме в 1927 році, Корнеманн дав таку характеристику індоєвропейців¹⁵⁾:

»Міграція арійських народів у Європі й Передній Азії ввела туди коня й мужеську автократію в родину, в плем'я, в державу. Рід (genus), що творить в арійців кістяк нації, опирається на спорідненість по чоловікові. В старих формах шлюбу чи через »умикання«, чи через купівлю, воля жінки лишається без впливу в родині. Організація, аналогічна з цією арійською, існувала також у семітів«. (А також у східних фінів (уральців) і в москалів існувала ще донедавна)... »У арійців допускався шлюб між братами і рід-

12) H. Hirt. Die Indogermanen. 1907. B. II.

13) W. Koppers. Die Sudogermanenfrage im Lichte historischen Völkerkunde. Anthropos B. XXX. 1935. S. 111.

14) E. Kornemann. Die Stellung der Frau in der vorgriechischen Mittelmeerkultur. "Orient und Antike". Heft IV. S. 591, 1927, Heidelberg.

ними сестрами, між батьком і дочкою, і навіть між матір'ю і сином. Греки і германці зберегли свою кровосумішку в мітології». Така ж кровосумішка існувала, і, здається, цей тепер існує у різних монголоїдів і східних фінів (мордві, мері і т. д.). Це є результат старовинної т. зв. ендогамії.

В арійців шлюб між найближчими кривними родичами рекомендується (мотивується в однім уступі Авести, саме в »Денкард«, III, 80, 3-4) на мітологічній основі¹⁵). Але це мітологічне умотивовання є тільки пізніше старання осмислити прастарий звичай ендогамії. Між іншим, Ф. Корнеліус уважає, що кровосумішка (себто ендогамія) допомогла індогерманам зберегти в чистоті свою расу. Він навіть твердить, що нездорові сім'ї при кровосумішці скоріше вимирали, а зате здорові ліпше зберегали свою здорову структуру й розмножували її¹⁷).

Бунак, російський антрополог, указав, що на Московщині, завдяки східньофінському звичаю ендогамії, краще збереглися деякі старовинні антропологічні властивості¹⁸). В передреволюційній Московщині ендогамні традиції виявлялися в тім, що в друкованих судових звідомленнях, які щороку друкувалися в спеціальних судових виданнях для цілої імперії, саме в Московщині виступало незвичайно багато присудів за сумішку, в той час, як в Україні й на Кавказі вони виступали дуже рідко, й то були зроблені чужими людьми.

А між іншим, ніякі вчені не звертали уваги на роллю ендогамії в формуванні, в певнім напрямі, народнього характеру. А саме ендогамія виробляла в характері народів, що її мали, погорду до чужинців, замкнутість у собі, т. зв. богоносчество та нетерпимість до інших народів. Екзогамні народи якраз усіх цих рис не мають.

Ще мушу додати про ловецькі народи. Вільгельм Шмідт підкреслює, що з культурним кругом вищих ловців зв'язаний якраз тотемізм так, що, коли у народів інших культурних кругів помічаються сліди тотемізму, то треба ду-

---

15) Christensen A. Mythe antropogonique en Transformation zoroastrique. A.C.O. XIV. p. 52.

16) Fr. Cornelius. Indogermanische Religionsgeschichte. 1942. S. 34, 37-38.

17) Там же.

18) Bunnak. Neues Material zu Anwendung anthropologischer Typen. Zeitschrift zur Morphologie und Anthropologie. B. XXX. 1932. S. 470-500.

мати, що такі сліди залишилися від домішки якогось народу, приналежного до культурного кола вищих ловців. Дуже можливо, що в Месопотамії зійшлися представники всіх трьох культурних кіл, хоч, може, не одночасно, й завдяки тому там розвинулася вже в IV тисячолітті перед Р. Хр. дуже висока культура, яка пізніше передала свої здобутки до Західної Європи різними шляхами. Народи, що створили ці культурні кіла, йдуть зовсім різними шляхами розвитку, нічим не подібними один до другого. І хоч в основі їх лежить економічний принцип, як це видно з самих назв цих кіл, але ця система зовсім не відповідає схемі Маркса й Енгельса, які признавали, що розвиток є однаковий у всіх народів і у всіх їх однакова психіка, а Шмідт і Копперс визнають три окремі лінії розвитку й зв'язані з тим різні народні психіки¹⁹⁾.

(Далі буде)

19) W. Schmidt und W. Koppers. Völker und Kulturen. 1924.

Анатолій Поліщук

О С І Н Н Є

Вже вітер осінній над містом
шугає,
І хилить гілля його струмись
тугий,
У вікна припишкли вночі
зазирає
І падає мовчки на мокрі дахи.
Товчеться довгенько попід
осоколом
І крутить латунні листків
п'ятаки,
Зненацька здіймає їх високо
вгору,
Повільно жбурляє поблизу
ріки.
Збираються птахи в дорогу
із шумом,
Навшпиньки в дворах підня-
лася імла.
І комір піднявши, прохожий
подумав,
Що літо минуло, що осінь
прийшла.

Ганна Черинь

О С І Н Ї

В кошлатих хмарах тане
просинь,
Виходить осінь вже з імлі...
Не йди! Ще серце літа
просить,
Ще й квітки всі не одцвіли.
Легенький вітер знявся
раптом,
В нім запах меду і вина...
Вже на тополі жовтим клап-
тем
Пробилась перша сивина.
Ще всюди молодість і сила,
Проміння спогадів, думок...
Та вже імла осіння вкрила
Людей, і квіти, і садок...
І чутно холод в далі сірій...
Коротшає, марніє день,
І відлітають птаці в ірій
На крилах жалібних пісень.

Д. П.

Повстанський Щедрий Вечір

Сумівський та пластовий
молоді під ялинку.

Дієві особи:

Юрко, радіооператор (радист)
відділу УПА.

Максим, його помічник.

Степан, Андрій, Василь, Ми-
хайло — повстанці.

Ганна, мати Юрка.

Семінаристки: Зоня — двоюрід-
на сестра Юрка, Нуся — на-
речена Юрка; Славка, Леся,
Маруся.

Гімназист 8-ої класи.

Всі повстанці в боєвому виря-
ді, з рушницями, автоматами;
за поясами — ручні гранати.
Ганна в гуцульському зимовому
одязі. Одяг семінаристок такий:
фалдовані темносині спіднички,
синій светер, чорні панчохи,
черевики, чорна беретка з від-
знакою »Рідної школи«: на
синьому щитику у формі три-
зуба золоті букви »РШ«.

Другий стрій Нуся: та ж сама
спідничка, вишивана блюза
(сорочка), без беретки, на но-
гах жіночі півчеревики.

Гімназист у синьому візито-
вому студентському вбранні із
виложеним комірем, на якому
видно по чотири золотих паски
по одному і другому боці. З
відкритою головою.

Обладження сцени: темні біч-
ні куліси, задня стіна куліс
представляє стіну повстансько-
го бункра (намальовані в повз-
довж смерекові колоди). Посе-
редині стіни вирізаний отвір,
за чим видно другу малу стіну
із смерекових колод. Це вхід
до бункра.

На сцені, цебто в бункрі, злі-
ва в куті смерекові пеньки у
формі стола. На столі стоїть,
звернений боком до глядачів,
апарат — повстанська радіо-
станція. Посередині скриньки-
апарату — круглий гучномов-
вець, по правому боці — черво-
на лампочка, по лівому — зе-
лена, а над гучномовцем — бі-
ла лампочка. Всі вони малого
розміру (батарейні). Перед сто-
лом стоїть смерековий пеньок,
що служить стільцем для ра-
диста.

В бункрі крім стола стоїть ле-
жанка із кругляків, накрита
смерековим гіллям. Під лежан-
кою видно скриньки з набоями,
гранати, посуд, санітарна торба
із знаком червоного хреста,
мішки і т. п.

На сцені розставлені 4 смере-
кові кругляки для сидження.

Подія відбувається в лісах Карпатських гір.

Ява перша

Юрко сидить на пеньку перед апаратом і щось там маніпулює. Максим лежить на лежанці та дивиться на Юрка. Степан, Андрій, Василь і Михайло сидять на кругляках і чистять свою зброю.

Максим: Юрку, знаєш, як я повертався із застави, то іней на деревах так блищав під променнями заходячого сонця, що мені аж в серці жалко стало. Так іней блищить лише у навечер'я великих свят...

Голос (із гучномовця одночасно із світлом червоної лампочки): Увага, увага! Сьогодні вісімнадцятого січня, тисяча дев'яносто третій рік. П'ять годин п'ятнадцять хвилин по полудні.

Юрко (виключаючи гучномовця): Чув, Максиме, що сьогодні за день?

Максим: О, чув, що він сказав, дай йому, Боже, царство небесне! Та це ж нещодавно інше, а таки наш стародавній Щедрий вечір! Ось і дочекалися ми цього другого святого вечора — голодної куті, як в мене вдома говорила моя мати. Знаєш, Юрку, я собі тепер нічого іншого не бажаю, як тих білих боханців-паліяниць із медом, що їх я кусав на чотири сторони, обходячи обійстю із моїм неньом, коли він кропив свяченою водою нашу маржину.

Степан: То у вас у горах на Щедрий вечір батько ходив із свяченою водою по обійстю і кропив свою худібку, Максиме? А чи ставив хрестики на всіх дверях?

Максим: О, так, мій неньо креслив такі хрестики на дверях, щоб відьми, не дай Боже, не мали доступу до маржини та не відібрали коровам молока. Моя мати місила муку на креслення тих хрестиків і мені наказувала, щоб я кусав паліяницю, коли наш неньо буде промовляти молитву та креслити хрестики на дверях.

Андрій: Не відомо, Максиме, чи й тепер твій батько креслить білі хрестики на дверях?

Василь: Дай йому спокій, Андрію! Ти завжди любиш жартувати, але сьогоднішній вечір нам не до жартів.

Михайло: Друже Юрку, ану поманіпулуй коло тієї твоєї скриньки, може ми послухаємо якусь щедрівку!

Андрій: Що, може тобі захотілось послухати Львова або Станиславова? Та ж Львів тепер тільки те й балакає, що за ударництво, соц-змагання на заводах і фабриках. А про Станиславів, то не варт і згадувати. Напевне якась Маланка стала ударницею по виробуванні свиней.

Степан і Василь (разом): Ану, друже Юрку, може справді щось почуємо! (Юрко орудує коло приймача, всі повстанці

звертаються в той бік і пильно наслухують).

Голос (із гучномовця одночасно із світлом червоної лампочки): Увага! Увага! Говорить Мадрид. Слухайте українську радіогодину із столиці Еспанії! Слухайте, слухайте нас! Передаємо вам наші святочні побажання. Передачу розпочинаємо нашою старою колядою-щедрівкою »Добрий вечір тобі, пане господарю«!

(Чути цю колядку повністю з грамплатівки.

Дехто з повстанців відкладає свою зброю, дехто, стоячи, сперся на свою рушницю. На перший звук колядки Максим зривається з лежанки, мерщій підходить до приймача і вдивляється в нього. Після закінчення колядки Юрко виключає гучномовець, на сцені царить мовчанка).

Юрко: Ну і що ж, друзі, посумніли? Я це бачив від самого початку колядки, тож як тільки її скінчили, я виключив приймача. До речі, і так батарея кінчається, а нам її ще буде потрібно.

(Максим відходить від стола і знову сідає на своє місце, нічого не говорячи).

Михайло: От тобі і »Добрий вечір, пане господарю, радуйся«. Так, пане господарю, — радуйся під землею, бо на землі тобі місця не стало!..

Степан: Що ж діяти, друзі, така наша доля.

Василь: Син Божий також

народився в холодній стаєнці, бо ніхто не хотів Його прийняти.

Андрій: Але пригадай, Василью, що святий Йосиф мав осла та вола. Звірята дихали на Святе Дитятко й давали Йому своє тепло. А ми не маємо вола — якщо не враховувати в це нашого Максима, — а ослів на чотирьох ногах по-правді не маємо, але на двох ногах їх скільки забажеш на білому світі.

Максим: Дякую тобі, друже Андрію, за те, що згадав мене не злим словом. Я так нагарувався коло енкаведівського вантажника, поки стягнув разом з Юрком оту скриню, що, бігме, треба було мати силу не одного, а двох волів.

(Юрко щось включає то виключає біля апарату).

Голос (із гучномовця): Увага! Увага! Говорить висильний пункт »Говерля« і кличе приймальний пункт »Маківку«! Увага! Наспіла вістка, що до районного центру нічого мають підійти автомашини. Ворог лагодиться. Попереджуємо вас. Негайно зміцнити першу та другу застави. Всіх повстанців відкликати з поближких населених пунктів до застав. На випадок нападу ворога негайно повідомити нас. Вишлемо вам підмогу. Із сьогоднішнім Щедрим вечором бажаємо вам спокійної та щасливої ночі. Слава Україні! Героям слава! (Передача повторюється ще раз, піс-

ля чого червона лямпочка гас-
не).

Юрко (перший зривається з місця і дає наказ): Друзі Степан і Андрій підуть на першу заставу! Друг Василь відійде до пункту — С. із повідомленням! Друг Михайло — на другу заставу, повідомити цілий курінь і очікувати чергових наказів! Друг Максим залишиться покищо зі мною!

(Всі названі скоро беруть свою зброю, закидають собі на плечі скриньки з набоями, за пояси запихають ручні гранати. Виходять через отвір-двері в бункрі. Світло на сцені тільки те, що від білої лямпочки).

Максим: І ось, друже Юрку, ми дочекалися голодної куті. Проте, замість куті будемо мати голодних чубариків. Треба буде нам обидвом добре дивитися, чи не вдасться нам знову потягнути яку батарею із енкаведівського вантажника.

Юрко: Було б не погано, Максиме, якби так сталося. Але не завжди в середу Петра...

Максим: Якось то воно буде. А тим часом я положуся, щоб виривняти свою спину на лежанці, бо чогось вона дуже болить. (Лягає на лежанку). Знаєш, Юрку, мені тепер так запахли під носом борщ із вушками та вареники з капустою! Ой, ой, ой! Ти не знаєш які моя неня варила смачні вареники...

Юрко: Смачного тобі, Максиме, та не забудь положити собі під голову ложку. Ану ж при-

снитися тобі борщ, тоді чим будеш його їсти!

Максим: Якось то вже буде, коби він тільки мені приснився. (Засипляє).

(Юрко обертається на своєму стільці плечима до апаратури, опирає свої руки об коліна, схилив голову і в такому положенні засипляє).

Ява друга

Зоня (вбігає першою на сцену, тримаючи в руці ліхтарню із свічкою): Сюди, швидше сюди, подруги! Тут живе наша тітка Ганна. Відси ми почнемо щедрувати!

(Нуся, Славка, Леся і Маруся вбігають за Зонею і стають посередині сцени)).

Нуся (звертаючись до Зоні): То це тут проживає родина Юрка, Зоню?

Зоня: Так, тут живе твій улюблений, Нусю!

Славка: О, що кому, а голодній кумі хліб на умі!

Леся: А яку щедрівку будемо співати?

Маруся: Щедруймо »Добрий вечір тобі, пане господарю«...

Зоня: Ні, щедруймо »Йордан — вода студенька«, бо Юрко має сестричку Марійку.

(Нуся стає перед своїми товаришками, подає голос, рахує »раз, два, три, чотири«. Всі починають співати, обернені обличчями до сплячого Юрка).

Йордан — вода студенька,
Там Маринця молоденька,

Підбирила, підмастила,
до татуня говорила:

— Ой, татуню, голубчику,
Дай ми коня на уздочку. —
— В мене коні не ковані,
Ані вози не складані. —

Ява третя

(Ганна — господиня — входить на сцену дверима бункра, пристає і чекає, поки хор семінаристок скінчить співати).

Зоня: Віншую вас, тіточко, із цим щедрим вечером, щобисте дочекали від сьогоднішніх Йорданських свят до Трьох Святих, від... (тут вона називає всі релігійні свята і святих, закінчуючи) ...до другого Святого Вечора, щобисте в щастю, здоров'ї, в гаразді проживали, а по смерті з «аньолами в небі коруну тримали». Христос ся Раждає! (Перелік свят і святих за «Енциклопедією Українознавства», том I, і «Звичаї нашого народу» О. Воропая).

Ганна (відповідає семінаристам): Славіте Його! Дякую вам красенько, мої панночки, що так гарно мені защедрували та повиншували згідно з нашим стародавнім звичаєм. Я сама вдома, бо мій газда пішов із старшими браттями колядувати, а Юрка теж нема, бо пішов із товаришами щедрувати на допомогу політичним в'язням. Навіть моя Марічка пішла із своїми подругами щедрувати. А на яку ціль ви колядуєте, Зоню?

Зоня: А ми щедруємо на Рідну школу.

Ганна: О, якщо на Рідну школу, то запишіть і мене на список жертводавців. Запишіть — даток у сумі одного золотого!

Зоня (і інші дівчата): О, Боже, аж одного золотого. Якщо так далі щедруватимемо, то ми візьмемо перше місце між колядниками на Рідну школу!

Ганна: А так, я дала вам золотого, бо ви мусите мені ще защедрувати нашої старовинної щедрівки, яку за моїх молодих літ співали.

Нуся: Яка ж то щедрівка?

Ганна: Защедруйте мені «Ой, на горонці, в золотій коршмонці, там грають»...

Маруся: А чи ми потрапимо її заспівати?

Ганна: — Я вам пригадаю та допоможу співати.

(Нуся подає голос і всі починають співати).

Ой, на горонці, в золотій
коршмонці, там грають, там
[грають,
Грають кобзарі на золотії
[цимбали...
(за Котком)

(Дівчата з Ганною останню стрічку співають «мурмурандо», зникаючи повільно у світлі рефлектора за бічну завісу, справа від глядачів).

Максим (у сні): Ой, ненечко моя, які ж то будуть смачні вареники, а борщ — хоч пальці лижи!

(Юрко, пробуджується, про-

тирає очі та розглядається довкола. Потім повертається до свого первісного положення).

Ява четверта

Під звуки музики і пісні «Гуцулка Ксеня» Я. Барнича (грамплатівка) на сцену входять, танцюючи, семінаристка Нуся та гімназист. Вони танцюють довкола сплячого Юрка, задивлені в себе та усміхнені.

При кінцевому рефрені пісні гімназист зникає за бічні куліси, Нуся ж далі танцює довкруги сплячого Юрка, простягнувши до нього свої руки.

Юрко повільно встає із свого стільця, простягає руки до танцюючої Нусі. Вона повільно відходить із сцени за бічні куліси, все ще обернена обличчям до Юрка, котрий іде за нею. Коли Нуся зникає за завісою, в той самий час за кулісами чути голосні постріли з автоматичної зброї. На це Юрко, який все ще залишався на сцені, пробуджується із сну.

Юрко: О, Боже! Та ж це був тільки сон, гарний сон! (Кидається до сплячого Максима). Максиме, Максиме! Вставай мерщій, чуєш, що діється надворі?

Максим (напів сонний): Та бійся Бога, Юрку, щойно подають до стола борщ і вареники...

Юрко: Вставай швидко та бери ручні гранати! Борщ будеш сьорбати подорозі... А вареників, мій голубе, будеш мати

скільки схочеш, але олов'яних, не з капустою. Поможі мені розмонтувати апарат і винести з бункра. (Спішить до апарату).

Максим (зривається з лежанки, хапає свого автомата, обвішує себе ручними гранатами): Дай спокій апаратові, навіщо він тобі тепер здався. Ти ж казав, що батарея в ньому кінчається. Краще забираймо набої та гранати, бо вони нам тепер більше потрібні.

Ява п'ята

Михайло (вбігає до бункра): Друже Юрку, перша наша заставка вже відстрілюється від ворога. Другу заставу ворог оточує переважаючими силами. Йде завзятий бій за наш бункер. Повідоми мерщій нашу команду про наше положення! (Вибігає з бункра).

Юрко (кидається до апарату, на якому за хвилину блиснула зелена лампочка): Увага! Увага! «Маківка» кличе «Говерлю». Ми оточені ворогом. Йде бій за наш бункер. Просимо допомоги! Слава Україні! Героям слава! (Юрко передає це двічі).

Максим (готовий до виходу): Мерщій, Юрку! Забирай із собою решту набоїв і ручних гранат, бо ми собі сьогодні так защедримо, що аж у Москві нас почують!

Юрко (закидає собі на плече автомат, з гранатами в обидвох руках, перший іде до виходу. На мить затримується і повертається до Максима): Кажеш,

Максима, що нас почують аж у Москві? Або?..

Максим: Ну що ж, Юрку, раз мати родила, раз і вмирати треба буде! (Обидва повстанці вибігають з бункра).

(На сцені світить тільки біла лампочка на апараті. За кулісами чути щедрівку «Йордан — вода студенька» (першу стрічку), що її співають семінаристики. Після того на апараті блискає червона лампочка).

Голос із гучномовця: Увага!

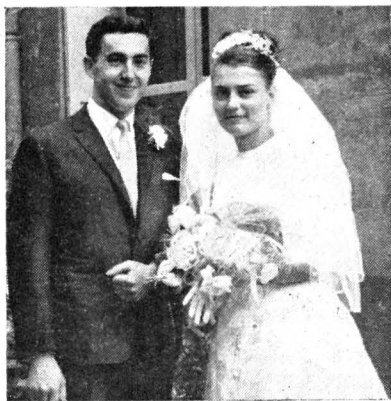
Увага! «Говерля» кличе «Маківку». Спішимо вам на допомогу! Слава Україні! Слава героям!

(Гасне червона лампочка. За кулісами чути стрілянину. Хор семінаристок співає щедрівку і закінчує її «мурмурандо». Після того біла лампочка блимає кілька разів і врешті цілком гасне. Повільно спадає заслона).

Кінець

Вінчання сумівської пари в Парижі

Під час вакацій 1963 р. відбулося вінчання двох членів СУМ в Парижі: Ліди Колінко й Андрія Шеремети. Вони обидвоє вже кілька років танцюють в сумівському танковому ансамблі «Верховина» — Ліда як танцюристка першого пляну, Андрій — як найкращий виконавець скоків понад голови танцюристів, які так дуже захоплюють чужинецьку публіку. Обидвоє вони покінчили школи й працюють книговодами у французьких підприємствах. Повінчавшись, молода пара поїхала в пошлюбну подорож до Ріміні в Італії. Повернувшись до Парижу й до праці, вони в першу чергу відшукали своїх товаришів-сумівців, щоб знову включитися в сумівську діяльність. Саме тепер «Верховина» приготовляється до виступу під час кермесу МММ в готелі «Континенталь» для добірної французької публіки й Андрій Шеремета знову прибавить оплесків нашому ансамблеві. С. Н.

Нова сумівська пара,
Ліда КОЛІНКО і
Андрій ШЕРЕМЕТА,
повінчалися в Парижі.

Редакція «Авангарду» бажає молодій парі багато щастя в подружньому житті.

Київ і Львів

(Продовження з ч. 3 (71))

Пряме пасажирське і вантажне сполучення є з Одесою, Львовом, Ужгородом, Севастополем, Дніпропетровським, Запоріжжям, Донбасом, Москвою і Ленінградом.

Київський порт зв'язаний прямим сполученням з Херсоном та іншими портами Чорного моря, через Десну — з Білоруссю і Московщиною, а системою Дніпровсько-Бузького каналу — з Польщею.

Повітряним сполученням Київ зв'язаний з найбільшими промисловими центрами ССРСР та з усіма обласними містами України. Через Київ проходять авіалінії Москва-Софія, Прага-Київ-Москва. Автомагістралі зв'язують Київ з Львовом, Харковом, Одесою, Вінницею, Дніпропетровським, Запоріжжям, Севастополем, Москвою, Ленінградом, Брестом. Пряме автове сполучення з обласними містами України пов'язує Київ з важливими промисловими та сільськогосподарськими центрами України.

З Дашави до Києва прокладено газопровід, який постачає паливо (газ) для підприємств і житлових мешкань. Місцевий транспорт — трамвай, тролейбуси, метрополітен (підземна залізниця), таксі.

В 1710-11 і 1770-71 рр. московські купці занесли до Києва жахливу пшешть — чуму; у 1802-07 та 1810 і 1826 рр. — холеру та віспу. Ці пошесті знищили більше половини киян. В 1755 році в Києві створено військовий шпиталь, а в 1789 році — Кирилівську лікарню (тепер Психоневрологічна ім. І. Пав-

лова). У 1840 році київські лікарі створили Товариство лікарів, а 1841 року відкрито медичинський факультет університету. Старанням киян в 1875 р. створено міську Олександрівську лікарню. У 2-ій половині 19-го і на початку 20-го століть розпочалася санітарноосвітня діяльність Товариства київських лікарів. З 1894 року почала діяти каналізація; 1896 року було засновано Київський бактеріологічний інститут; 1902 року створено швидку лікарську допомогу, яка мала в той час 6 кінних санітарних возів (карет). У 1913 році у Києві працювало понад 700 лікарів (крім зубних). Своєю культурою, медичинським обслуговуванням населення Київ значно перевищував Москву та Ленінград.

Тепер у Києві є 16 тис. ліжок у лікарнях для хворих і 9.300 лікарів. Функціонує 60 лікарень, 30 протитуберкульозних, 10 проти-зобних (зоб — воло), 18 онкологічних, 38 шкірhoneврологічних, 31 психоневрологічних, 33 медичинсько-фізкультурних диспансерів, 145 лікарських та 180 фельдшерських пунктів на підприємствах, 5 самостійних лікарських зубних поліклінік, поліклініка при медичинському інституті, 200 зуболікарських кабінетів, 56 жіночих і дитячих медичинських консультацій, 12 санітарно-епідемологічних станцій, 1 дезинфекційна станція, 19 санаторіїв і будинків відпочинку. Середнього медичинського персоналу нараховується понад 12 тис. осіб. У Києві є медичинський інститут, інститут удосконалення лікарів, 18 науково-дослідних інститутів медичного профілю

(Далі буде)

ЕЛЕКТРОННА ТЕХНОЛОГІЯ

Одним із найпрогресивніших технічних напрямків, здібних революціонізувати розвиток багатьох галузів промисловости, являється широке примінення радіоелектронної апаратури й електронної техніки. В останніх роках з'явився новий напрям — електронна технологія.

Електрична технологія — це область науки й техніки, базована на використанні електронних і йонних пучків, електронних й електромагнетних полів для обробки й перетворення матеріалів. До цього часу електроніка знаходила широке застосування в промисловості тільки як середник автоматизації, керування й контролю технологічними процесами. Тепер стоїть питання про використання її для безпосереднього виконання технологічних операцій, дуже складних, а часом і недоступних для звичайних способів обробки. Електронна технологія незвичайно різноманітна по суті самих способів впливу на матеріал та областях їх застосування.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРОМІНЬ ПРАЦЮЄ

Вже тепер технологічне устаткування з електронним променем застосовується для високоякісного плавлення, очищення, наплення й понадточної розмірної обробки матеріалів та їх зварювання.

Електронний промінь має безспірну перевагу перед усіма іншими способами нагрівання. Питома потужність променя може змінюватися при допомозі фокусування від одиниць до мільйонів кіловатів на квадра-

товий сантиметр. Електронним променем можна плавити всякі матеріали, в тому числі й тугоплавкіші, досягаючи вимаганої температури плавлення та тривалості затримування рідкого металу у вакуумі. Все це забезпечує одержання металу найвищої якості, з новими електричними й механічними властивостями, набутими ним завдяки найповнішому очищенню його від газів, відгону легких домішок та здійснення інших фізико-хімічних процесів. Метал, переплавлений у вакуумі, різко змінює свої властивості. Наприклад, тугоплавкий ніобій стає настільки пластичним, що з прута діаметром 50 міліметрів можна холодним прокатом виготовити лист товщиною 10 мікронів.

Для одержання дуже чистих металів, наприклад монокристалів вольфраму, молібдену, танталу й інших тугоплавких матеріалів, застосовується спосіб зонного очищення з електронним нагріванням. Про ефективність цього способу можна судити по тому, що звичайно крихкий вольфрам після зонного очищення може бути зігнений у кільце з діаметром, меншим від діаметра самого прута, або витягнений без відпалу в дріт грубиною людського волоса.

Катоди й підігрівачі електровакууму приладів, виготовлені з монокристалічних зливків, набагато довговічніші від таких самих деталей, зроблених із матеріалів без примінення електронної технології.

Сильне перегрівання розплавленого матеріалу електронним променем у вакуумі викликає

інтенсивне випарування, при чому пара матеріалу конденсується на холодних поверхнях рівномірних плівок. На цьому принципі базується робота технологічних установок для одержання металічних, діелектричних і напівпровідникових плівок та багаточастотних покриттів деталей.

Якщо потік електронів, пришвидшений напругою 100.000-150.000 вольтів, сфокусувати у вузький промінь діаметром порядку одного мікрона, то матеріал, на який буде направлений такий промінь, негайно випарує. На цій методі основані електронно-променеві верстати для розмірної обробки металів, діелектриків і напівпровідників. У цьому випадку електронний промінь, як мікромініатюрний інструмент, може різати, свердлувати, фрезерувати й стругати з мікронною точністю навіть вольфрам та алмаз.

Електронний промінь із великим успіхом використовується також і для одержання найнадійніших, абсолютно високоміцних зварювальних сполук. Електронно-променеве зварювання у вакуумі забезпечує одержання вузьких швів із великою глибиною проплавлення. На відміну від інших видів зварювання, воно не лишає ніяких слідів окиснення й забруднення. Застосування імпульсного режиму електронно-променевого зварювання дозволяє зварювати навіть такі різномодні матеріали, як, наприклад, молібден-тантал-вольфрам, що при інших видах зварювання є технічно неможливим.

ІСКРА ЗАПАЛЮЄ РІЗУЧИЙ ІНСТРУМЕНТ

Широке застосування в різних галузях народного господарства мають нові методи електроіскрової дуже точної

обробки, базовані на використуванні пучка електронів, діючого на матеріал при звичайному атмосферному тисненні. Цими методами можуть оброблятися всі провідячі струм матеріали, деякі напівпровідникові й, навіть, діелектричні, включаючи алмаз, — із точністю до 2-3-ох мікронів та чистою поверхні до 0,1 мікрона.

Електроіскрова обробка, в порівнянні з іншими способами (механічним, ультразвуковим, електрохімічним і т. д.), у багатьох випадках незмірно економічніша й продуктивніша, а часом являється єдиноможливим способом. Наприклад, можна зробити пуансон вирубного штампу для пластинок ротора з одного задалегідь загартованого шматка сталі. Аналогічно виготовляється матриця штампу з бажаною точністю зазору.

Робітники годинникарської промисловости, застосувавши електроіскрову методу для виготовлення інструменту з твердих сплавів, кажуть, що вона повністю зреволюціонувала цю справу, бо такий спосіб легко піддається автоматизації і не потребує великих затрат енергії. При електроіскровій високоточній обробці не створюються будь-які, навіть незначні, внутрішні напруги в матеріалі. Власне це створило можливість для виготовлення з величезною точністю найтонших нетвердих деталей і різноманітних понадмініатюрних виробів, елементи яких навіть неможливо розрізнити без мікроскопу.

Електроіскровим способом успішно виготовляються спеціально точні деталі електронних приладів: анодні ब्लюки, уповільнюючі системи та різні тонкоструктурні сітки. Його можна приміняти також для виготов-

лення фільтрів з отворами складних профілів для одержання штучного волокна, фасонних пуасонів для холодного видавлювання деталей, для гравірування й художнього розписування по металу, таврування ажурних деталей із дорогоцінних металів тощо.

СИЛА ЕЛЕКТРОННИХ ПОЛІВ

Одним із напрямків електронної технології являється використання у виробничих процесах сил електричного поля, під впливом яких, за передбаченням, переміщуються частинки матеріалу. Сила електричних полів застосовується при очищенні газів, розділюванні твердих частинок і рідин, фарбуванні, покриттях, ворсуванні, формуванні й змішуванні порошків.

На властивості переміщення насажених частинок в електричному полі базується праця електричних фільтрів. Вони очищують спрацьовані гази від домішок, забруднюючих атмосферу промислових міст. Вилловлювання цими фільтрами цементного пилу, викидуваного відходячими газами в атмосферу, не тільки оздоровлює повітря й ґрунт, але й збільшує товарний випуск цементу на 15-20% за рахунок зниження втрат.

Багато виробничих процесів вимагають, щоб на робочих місцях зовсім не було пилу. Існуючі методи очищення повітря скорчують число пилинок у ній до такої кількості, при якій за годину на квадратний сантиметр поверхні осідає їх до кількох сотень. Примінення електричних фільтрів на робочих місцях очищує повітря в сотні разів краще — до однієї

пилинки. Слід зазначити, що електричні фільтри видаляють із повітря не лише пил, але й мікроби, тому стають найкращим способом стерилізації повітря в медичних закладах.

Електронна технологія з допомогою електричного поля широко використовується для розділення різних речовин і частинок різних розмірів. Такі способи застосовуються для збагачення руд і добування рідких та розсіяних елементів — германію, рубідію, цезію. Електричні поля обезпилюють й очищують зерно від органічних та мінеральних домішок, сортуючи його за вагою й розміром. Це дає можливість одержувати посівний матеріал із підвищеною врожайністю. Примінення електричних полів при фарбуванні автомашин, емальованні посуду, глазуруванні лицювальної кераміки спрощує технологію, підвищує якість виробів і дає державі більшу економію вихідних матеріалів, засобів та праці.

Відомо, що при рухові частинок в електричному полі відбувається їх орієнтація вздовж силових ліній. Це явище використовується в промислово-му виробництві волокнистих і ворсових матеріалів для підвищення щільності волокон ворсу до 100.000 на квадратний сантиметр.

Електронна технологія з допомогою електростатичних полів і фотоэффекту має широке застосування в поліграфії. Одержання копій креслярських малюнків при такій технології звільняє велике число працівників од кропіткого процесу виготовлення копій і значно покращує якість цих копій.

(За »У.Д.«)

Заклик до борців за свободу і справедливість

До всіх синів і дочок понево-
лених Москвою народів у вільно-
ному світі!

Дорогі Земляки, Друзі та
Співборці!

Двадцять років тому, в кри-
тичний для всієї Європи час, ко-
ли московсько-більше в и ц ь к і
орди невпинно наступали з ме-
тою залити Захід, у лісах
України зібралися борці за волю
уярмлених Росією народів, щоб
заснувати Антибільшевицький
Бльок Народів (АБН) як спіль-
ну збройну організацію. Між
тими засновниками АБН був та-
кож Головний командир Укра-
їнської Повстанської Армії
(УПА) Тарас Чупринка, який
пізніше загинув героїською
смертю в боротьбі з московсько-
більшевицькими наїзниками.
АБН, центральна визвольно-
революційна організація, мав
на меті провадити спільну виз-
вольну боротьбу в поневолених
Москвою країнах, як теж від-
повідну політичну акцію у віль-
ному світі в користь наших
народів.

В безперервній боротьбі з
ворогом АБН виріс на міцну
спільноту національних виз-
вольно-революційних організа-
цій всіх тих країн, які насиль-
но включені до т. зв. Советсь-
кого Союзу і які перебувають
під московською окупацією.
Об'єднані в бойовій центральній
формації АБН, ці організації
ставлять у своїх батьківщинах
активний спротив московсько-
му окупантові. За кордоном
згадані організації є заступлені
тими чоловіками і жінками, які
виросли в огні визвольно-рево-
люційної боротьби як активні
її учасники, і таким чином вони
стали представниками та реч-

никами своїх народів у вільно-
му світі.

Ви, дорогі Друзі і Товариші
по зброї, знаєте найкраще, яку
важку боротьбу ми муслі про-
вадити впродовж усіх тих років,
проте ми ні на мить її не при-
пиняли. Наші вороги заповіда-
ли скорий кінець АБН, але, всу-
переч усяким перешкодам, АБН
існує далі, ба що більше — він
став загальновідомою міжна-
родньою організацією.

Нашими союзниками стали
такі міжнародні організації, як
Антикомуністична Ліга Народів
Азії (АПАКЛ) і антикомуністич-
на організація народів Серед-
ньої та Південної Америки,
себто Міжамериканська Феде-
рація для Оборони Американсь-
кого Континенту перед кому-
нізмом.

Нам пощастило добитися та-
кого великого осягу, що пере-
дові політики, члени парламен-
ту та громадські діячі в США
стали нашими приятелями і
виступають в обороні націо-
нальних прав наших народів.
Саме завдяки діяльності тих
осіб Конгрес США встановив
Тиждень поневолених народів
і видав заяву про право наших
народів на відновлення їхньої
незалежності.

Так само завдяки ініціативі
тих наших приятелів опубліко-
вано в офіційному бюлетені
Конгресу США »Congressional
Records», в числі за 6 березня
1963 р., видану АБН-ом бро-
шуру, в якій обґрунтовано пра-
ва неросійських народів Совет-
ського Союзу з погляду полі-
тичного, історичного, держав-
но- і міжнародно-правного.
Факт цей має досить важливе
значення вже хоч би тому, що

це є посередня відповідь на негативне ставлення до тих проблем з боку теперішнього американського міністра закордонних справ.

Ми маємо багато ширих приятелів також у Великій Британії, Франції, Італії, Туреччині, Німеччині, Японії та в інших країнах вільного світу. АБН провів масові протикомуністичні демонстрації в різних країнах земної кулі.

Широко розгалужені міжнародні зв'язки АБН-у та успішне проведення його концепцій на різних міжнародних антикомуністичних конференціях є найкращим доказом поваги та ідеологічної і політичної сили цієї міжнаціональної організації.

Ви також знаєте, дорогі друзі та співборці, що під матеріальним оглядом АБН є зданий на себе самого, що він не отримує жадної підтримки від сторонніх чинників та що цей тягар паде головню на наших українських приятелів. Тому є дуже побажаним проводити грошові збірки на працю АБН, на його пресу та інші видання. Кожний з нас повинен причинитися також до матеріального забезпечення діяльності АБН-у. Не забуваймо, що АБН — це єдина організація, в якій є заступлені всі поневолені Московою народи. Він єдиний рішуче і послідовно заступає та обороняє права наших народів на форумі вільного світу. Тому обов'язком кожного з нас є чинно підтримати діяльність АБН-у.

Підтримати чинно і всебічно АБН є так само в інтересі цілого вільного світу. Хто підтримує поневолені Московою народи, той помагає тим самим собі самому. Не можна забувати, що московська небезпека загрожує всьому світові.

Щоб могли безперерійно провадити широку і всебічну діяльність, видавати книжки, часописи та інші публікації, для цього треба мати насамперед відповідні грошові фонди. Було б для всіх нас ганьбою, якщо б діяльність АБН-у була поставлена під знак запитання через брак грошових засобів. Якщо б кожний з нас жертвував хоч би й найменшу лепту, то з таких малих пожертв можна б зібрати досить поважні фонди, бо на чужині живуть численні сини та дочки наших народів, вигнані з рідних земель лихою долею. Вірність своєму рідному народові та любов до батьківщини зобов'язує кожного з нас.

20-річчя АБН мусимо відзначити гідно та достойно. Тому прохасмо постійно і докладно писати та пригадувати про цю річницю в національній еміграційній пресі.

Закликаємо організувати в різних місцевостях доповіді, пресові конференції та масові зібрання, під час яких треба звертати увагу слухачів на московський колоніалізм, на боротьбу проти московського наїзника і на право наших народів на свою державну незалежність. При цьому рекомендуємо переводити серед наших чужинецьких приятелів грошові збірки на роботу АБН-у.

Маємо тверду надію, що всі наші друзі та співробітники докладуть потрібних зусиль для якнайкращого проведення цієї акції, чинно підтримають нас у нашій праці, та наш заклик знайде щирий і глибокий відгомін.

**Центральний Комітет
Антибольшевицького Бльоку
Народів (АБН)
Мюнхен 8, Цеппелінштрассе 67.**

ПРО РІЗНЕ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

* Ватикан. — Митрополит Йосиф Сліпий, першоієрарх Української Католицької Церкви, у своєму драматичному першому виступі на Вселенському Соборі Католицької Церкви, 11 жовтня, запропонував створення Патріярхату Української Католицької Церкви.

* В неділю 13-го жовтня 1963 року в Шікаго, відбулася найбільша досі протестаційна акція, для відзначення пам'яті 7 мільйонів жертв московського варварського народовбивства. Маніфестацію попередили вранці Богослуження, в усіх українських церквах обох наших віровизнань, при асистії багатьох священників і хорів.

Демонстраційний похід вирушив організованими колонами зі школи Шопена, з національними прапорами, під звуки оркестри СУМА, під дир. проф. І. Повалячека і оркестри УНСоюзу під орудою І. Поповича, — і пройшов вулицями Вестерн через бульвар Огаста і Кедзе до залі Армори Гол у Гумболт Парку.

В маніфестації взяло участь біля 10 тисяч осіб, з духовенством і представниками від організацій: СУМА, Пласт, ОДУМ, ООЧСУ, АБН, УПА, шкіл українознавства і інших громадсько-суспільних та церковних товариств, з ветеранами включно.

Учасники походу несли транспаренти з написами англійською мовою про московські злочини. Ті написи до глибини душі зворушували глядачів.

* Українці в Аргентині заздалегідь готуються до відзначення 150-річчя з дня народження великого співця України Тараса Шевченка.

Вже відбулося в Буенос-Айресе кілька засідань Українського громадського комітету для ювілейних Шевченківських святкувань. Вирішено негайно розпочати підготовні праці для відбуття, в березні 1964 року, різних імпрез та акцій, присвячених ювілеєві.

Український громадський комітет для ювілейних Шевченківських святкувань очолює д-р В. Іваніцький — голова та Я. Лавриненко — секретар.

* Шікаго (ВН). — Спортовий Клуб СУМА «Крила» перемогли в змаганнях, 13-го жовтня, у відношенні 3:0 дружину Спортового Клубу св. Йосифа і в результаті цієї перемоги ввійшли до найвищої класи Національної Футбольної Ліги. СК «Крила» ще мають розіграти два дальші змагання, але вислід цих змагань вже не матиме впливу на здобуте першєство, бо своїми вже досі здобутими 23 точками «Крила» перевищують на 7 точок свого найсильнішого противника.

VII-ий Світовий Конгрес СУМ підкреслює свою повну солідарність з Батьківщиною і вважає зобов'язуючим для себе її «Звернення» до української еміграції та закликає українську молодь у вільному світі, зокрема сумівську, працювати в інтересах не-неволепої України та її визвольних змагань.

(Із Постанов VII. Конгресу СУМ)

* З України до Сан Франціско в ЗДА відправлено виставку графічного мистецтва, в якій представлено 150 творів 42 теперішніх мистців нашої Батьківщини. Серед них є твори Василя Касіяна, Василя Миронен-

ка, Івана Селіванова, Валентина Литвиненка, Миколи Луценка, Валентина Якубича та ін. А на виставці, яку готується до відправки в Канаду, експонуватиметься приблизно 220 праць українських мистців.

Почесні гості в таборі СУМ «Шевченківське село» в Австралії за скромним таборовим столом: От. Протопресвітер І. Винницький, Пресвященний Кир Іван Прашко та голова Ради Виховників, почесний член СУМ проф. М. Шегедін. Їх обслужує юначка Леся Лисенко.

†
Ділимося з подругами і друзями в цілому світі сумною вісткою про ненадійну смерть двох великих друзів і виховників української молоді

Дмитра ШТИКАЛА

і

Д-ра Дмитра БУЧИНСЬКОГО

Перший вже замолоду став членом ОУН і, завдяки своєму характерові та невтомній праці-боротьбі за кращу долю України, сягнув високе становище в тій революційній організації. Помер на пості співредактора «Шляху перемоги».

Другий — член НТШ та УВАН — все своє свідоме життя присвятив розвитку української культури та державної самостійницької думки. До останнього дня був керівником української програми еспанського радіо.

Вічна пам'ять невтомним борцям за Українську Суверенну Соборну Державу!

К А Н І В

*Вишкільно-відпочинковий табір Відділу Ю. СУМА «Одеса»
при Осередку ім. Миколи Павлушкова в Шікаго*

Серед лісу на поляні
Розложили ми табір,
Де пливе там Жовта річка,
Де багато комарів.

Там ми шатра розложили,
Покосили будяки,
Через річку шнур провели —
Це вже старші юнаки.

А над вечір все затихло,
Полягали усі спать,
Тільки стежі проходжають —
Цілу ніч вони не сплять.

А дерева шелестять,
Наче мовлять якусь річ.
Часом пташка стрепенеться —
Так проходить ціла ніч.

А над ранком гаснуть зорі
Прокидається дитя...
Юні друзі вибігають,
Творять знов нове життя.

Кухарки біжать до кухні,
Горшки бренять всі нараз,
Газ запалюють у печі,
Щоби все було на час.

Сурмач сурмить привіт ранку,
Лежанки злісно скриплять...
— Гей, вставайте! — чути голос,
— Годі далі вам вже спать!

І шатрові роблять збірку,
Роблять руханку раз-два,
Потім всі біжать до річки,
Щоб помитися із сна.

І знову ідуть у шатра,
Убираються у стрій.
Вибігають всі на площу,
Роблять лави, наче змій.

Шатрові рівняють лави
Та дають накази їм.
— Чого рухасься, друже?
Кажу тобі рівно стій! —

Чи весело у таборі?
То погляньте лиш самі:
Там-то друзі машеруть,
Наче справжні лицарі!

А сьогодні ватру палим,
Летять іскри в небеса,
Пісні, жарти та забави...
Так проходить тут життя.

С. К.

**Читачі, не будьте в боргу
супроти журналу**

» А В А Н Т А Р Д «

**РОЗРАХОВУЙТЕСЯ СВОЄЧАСНО ЗА ОТРИМАНІ
ПРИМІРНИКИ ЧЕРЕЗ НАШИХ ПРЕДСТАВНИКІВ!**

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «АВАНГАРДУ»

		річно 4 числа	одне число
ЗДА і Канада	—	2 дол.	0.50 дол.
В. Британія	—	12 шіл.	3 шіл.
Австралія	—	18 шіл.	4/6 шіл.
Німеччина	—	6 НМ	1.50 НМ
Бельгія	—	80 фр.	20 фр.
Франція	—	8 фр.	2 фр.
Австрія	—	40 шіл.	10 шіл.
Південна Америка	—	1.20 дол.	0.30 дол.

З інших країн відповідно до американського доляра.

Передплату висилати банковими чеками на адресу:

UNION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE

Comité Central

72, Boulevard Charlemagne, Bruxelles 4, BELGIQUE.

.....□□.....

ЧИТАЧАМ І КОЛЬПОРТЕРАМ «АВАНГАРДУ» В ЗДА

Просимо всі грошові розрахунки (передплату, залежності тощо) за «Авангард» від нині робити лише через Головну Управу СУМА в Нью Йорку.

Адм. «Авангарду»

ДО ЧИТАЧІВ-ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І КОЛЬПОРТЕРІВ «АВАНГАРДУ» У В. БРИТАНІЇ

Просимо всіх передплатників і кольпортерів у В. Британії своєчасно розчислятись за отримані журнали. Певне число передплатників як і кольпортерів є в постійному задовженню за журнал. Щоб оминати зайвих пригадок, просимо негайно розчислитись за отримані числа журналу «Авангард».

Грошові розчислення просимо слати перекресленими грошовими чеками (мові одрерами) на адресу:

Mr. P. Lenkiwsky

19 Hamilton Road

Dollis Hill

London, N. W. 10.

.....□□.....

Члени СУМ! В періодах між появою АВАНГАРДУ, КРИЛАТИХ, ЗАПИСОК ВИХОВНИКА читайте ті українські газети, які відпускають місце для цілих сторінок, редагованих членами СУМ, або обширно інформують про життя і діяльність СУМ!

Підтримуйте українську патріотичну пресу —
пропагатора наших ідей і лучника українців
у розпорошенні!

З Друкарні

»Української Видавничої Спілки« в Лондоні

Printed by the "Ukrainian Publishers, Limited"
200, Liverpool Road, London, N.1.